

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU

Filozofski fakultet,

Ivana Lučića 3

Odsjek za povijest

Matej Bodul

**VOJNA KORESPONDENCIJA JOSIPA KAZIMIRA DRAŠKOVIĆA ZA VRIJEME
SEDMOGODIŠNJEG RATA**

Diplomski rad

Mentor: dr. sc. Željko Holjevac

Zagreb, 2017.

KAZALO

1.	UVOD	3
1.1	IZVORI I LITERATURA	5
2.	TEORIJSKA PODLOGA	7
2.1	VOJNA POVIJEST	7
3.	METODOLOGIJA VOJNE POVIJESTI.....	12
4.	VOJNA POVIJEST SEDMOGODIŠNJEG RATA	17
4.1	VOJNE REFORME I VOJNA REVOLUCIJA RANOG NOVOG VIJEKA.....	18
4.2	AUSTRIJSKO VOJNO UREĐENJE U SEDMOGODIŠNJEM RATU	24
5.	JOSIP KAZIMIR DRAŠKOVIĆ	28
6.	VOJNA KORESPONDENCIJA JOSIPA KAZIMIRA DRAŠKOVIĆA.....	32
6.1	DOPIS GENERALA LAUDONA GROFU DRAŠKOVIĆU.....	33
6.1.1	ERNST GIDEON LAUDON.....	33
6.1.2	LAUDONOVO PISMO.....	35
6.2	NALOZI DVORSKOG RATNOG VIJEĆA.....	38
6.2.1	DVORSKO RATNO VIJEĆE	38
6.2.2	NALOG DVORSKOG RATNOG VIJEĆA	39
6.3	NALOG JOSIPA KAZIMIRA DRAŠKOVIĆA DRUGIM GENERALIMA	41
6.4	KONCEPT PISMA DVORSKOM RATNOM VIJEĆU.....	43
7.	KOMPARACIJA DRAŠKOVIĆ – SERMAGE	45
7.1	PISMA GROFA SERMAGEA	46
7.2	KOMPARATIVNI ZAKLJUČAK.....	57
8.	ZAKLJUČAK	59
9.	BIBLIOGRAFIJA	61

1. UVOD

Ovaj rad predstavlja prikaz jednog od najvažnijih, ali i najviše marginaliziranih povijesnih događaja te percepciju pojedinca koji su na osobnoj i dnevnoj bazi proživljavali taj događaj. Sedmogodišnji rat, koji je okovao cijeli svijet u gotovo neprekinuti sukob od 1756. do 1763. godine, u mnogočemu je promijenio ne samo ratovanje tog doba, nego i društvo koje će, nakon sukoba, pokrenuti promjene koje će rezultirati Francuskom revolucijom. Osim generalnog prikaza Sedmogodišnjeg rata, cilj ovog rada je prikazati osobnu percepciju sukoba. Josip Kazimir Drašković, hrvatski plemić i general austrijske vojske, proveo je svih sedam godina sukoba na bojištu. Od današnje Češke, preko Poljske i istočne Njemačke, Drašković je uspješno branio austrijske teritorije od većinski pruskih napada. Njegov ratni put ostao je zabilježen u korespondenciji koja se čuva u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu. Ta korespondencija uvid je u svakodnevne obaveze jednog generala austrijske vojske, način prenošenja zapovijedi i prikaz strateških, taktičkih i logističkih poteza koji su ključni za konačan ishod bitke, a ponekad, uzmemo li u obzir implikacije određenih odluka, mogu biti ključni i za konačan ishod rata. Osobno, smatram vojnu povijest važnim dijelom cjelokupne ljudske povijesti i najvećim motivom zbog kojeg sam odlučio posvetiti svoj akademski put ovoj znanstvenoj disciplini, stoga je odluka za obrađivanje ovakve teme bila intuitivna, kako za napredak svojih osobnih, tako i akademskih interesa.

Budući da je ovaj rad primarno vojno-povijesne tematike, nužno je objasniti teorijsku podlogu na kojoj počiva istraživanje vojne povijesti, njen trenutni status u historiografiji i doprinos koji bi ovaj rad mogao imati za daljnji razvoj vojne povijesti. Stoga će rad biti podijeljen u nominalno dva dijela: prvi će se baviti teorijskim i metodološkim pristupom te generalnim prikazom vojne povijesti i Sedmogodišnjeg rata, dok će se drugi dio temeljiti na samim izvorima, odnosno korespondenciji Josipa Kazimira Draškovića. Osim uvida u prirodu vojne korespondencije Sedmogodišnjeg rata, ovim ću radom pokušati sintetizirati znanja, saznanja i teorije vezane uz vojnu povijest. Jedan od glavnih motiva za takav pothvat je vrlo loše stanje vojne povijesti unutar hrvatske historiografije, ali i generalna nedostupnost cjelovitog pregleda stavova i mišljenja vojnih povjesničara o navedenom vremenskom periodu. Iznijeti i pojasniti mišljenja svakog vojnog povjesničara bio bi nemoguć zadatak, ali smatram kako će i najrudimentarniji prikaz pojedinih teza i stavova biti korak naprijed za istraživanje vojne povijesti u Hrvatskoj.

Glavni cilj ovog rada je odgovoriti na jedno vrlo važno istraživačko pitanje: kako dati detaljan prikaz i analizu svakodnevice jednog austrijskog generala za vrijeme Sedmogodišnjeg rata, njegove obaveze, nadležnosti i zapovijedi koje izdaje na dnevnoj bazi? Uvriježeno je, gotovo stereotipno, mišljenje kako vojna obuka zahtijeva otuđivanje pojedinca od osjećaja empatije, budući da rat sa sobom nosi i iznimno traumatična iskustva, a osobe na zapovjednim položajima nerijetko su u poziciji donositi odluke koje su upitnog moralno-etičkog karaktera. Stoga, prije pronalaska odgovora na istraživačko pitanje, temeljna je pretpostavka da su osobe na višim vojnim činovima depersonalizirane, odnosno da smatraju druge, niže rangirane pojedince kao potrošnu robu, da su rigidne prilikom davanja zapovijedi, te da su osobe s izraženom percepcijom sebe. Drugim riječima, da su egocentrični pojedinci. Neke od ovih pretpostavka će, nažalost, ostati neistražene, budući da ovaj rad nije primarno motiviran istraživanjem psiholoških percepcija pojedinaca, a i izvori iz tog doba nisu idealna podloga za takva istraživanja. Ipak, obradom i istraživanjem svakodnevice putem vojne korespondencije, moći će se stvoriti detaljan prikaz i slika jednog generala.

Za pronalazak odgovora na istraživačko pitanje poslužit će literatura vojnih povjesničara koji daju kritički uvid u svakodnevicu rata i pretpostavke o obavezama pojedinaca na zapovjednim pozicijama. Osim toga, komparativnom metodom pokušat će se usporediti svakodnevica dvojice visoko rangiranih austrijskih zapovjednika, sličnog podrijetla i sličnog životnog odgoja, te vidjeti kolika je razlika u percepcijama svakodnevice.

Kao važnu napomenu prije samog čitanja ovog rada bih istaknuo i nužnost znanja engleskog i/ili njemačkog jezika. Budući da je historiografija vojne-povijesti u Hrvatskoj nepostojeća, sva literatura kojom sam se koristio je inozemna te zahtijeva solidno znanje engleskog jezika kako bi se razumjela.

1.1 IZVORI I LITERATURA

Glavni izvori koje ću koristiti za ovaj rad nalaze se u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu, fond obitelji Drašković, vojna korespondencija. Fond sadrži oko dvjestotinjak pisama pisanih njemačkom goticom u razdoblju od 1758. do 1763. godine. Prije obrade izvora nadao sam se da će pisma sadržavati razne teme, od osobnih stajališta, privatne korespondencije, pa sve do intriga ili sličnih neobičnih tema. Ponajviše sam se nadao takvom sadržaju jer bi onda bilo moguće prikazati razlike između Josipa Kazimira Draškovića kao generala austrijske vojske i Josipa Kazimira Draškovića kao privatne osobe s opipljivim, ljudskim problemima. Nažalost, korespondencija je striktna, decidirano usmjerena samo na ono najvažnije što se trenutnih zadataka tiče, od strateških poteza, snabdijevanja i lociranja suparničkih trupa te se, osobno, nisam susreo ni sa kakvim odstupanjem od isključivo vojne problematike. Problem stvara i činjenica da se većina izvora sastoji od pisama drugih generala ili zapovjednika koji pišu Draškoviću, dok je svega mali broj pisama napisao Drašković. Unatoč tome, izvori pružaju odličan uvid u svakodnevne zadaće jednog austrijskog generala i njegovu sposobnost kontroliranja situacije.

Nekoliko glavnih problema s kojima sam se susreo prilikom obrade ovih izvora je neujednačenost rukopisa, nepostojanje standardiziranog njemačkog jezika, te kvaliteta izvora koji su ponekad nečitljivi zbog starosti i lošeg stanja. Budući da je u korespondenciju bilo uključeno nekoliko različitih osoba koje su komunicirali s Josipom Kazimirom Draškovićem, svaka osoba ima vlastiti osebujan rukopis te je ponekad potrebno vremena za adaptaciju na novi rukopis nakon obrade jednog izvora. Nepostojanje standardiziranog jezika manifestira se u pisanju istih riječi na nekoliko različitih načina. Tako se, primjerice, može naići na pojam *trouppen*, *troupen* i *truppen*, ovisno o kojem se generalu radi i s kojeg govornog područja dolazi. Unatoč ponekad konfuznoj situaciji, uvelike pomaže i činjenica da nepostojanje standardiziranog jezika znači da će pisanje biti što sličnije načinu izgovora pojedinih riječi. Tako se, primjerice, može naići na pojmove kao što su *Breüsen* (*Preüssen* – *Pruska*), *gesambten* (*gesamten* – *cjelokupni*), *feimbd* (*feind* – *neprijatelj*) i sl. No zasigurno je najveći problem predstavljalo stanje pisama. O razlozima njihove dotrajalosti se može nagađati, od starosti samih izvora pa do lošeg održavanja, ali činjenica je da ionako zahtjevan zadatak slaba kvaliteta rukopisa čini još zahtjevnijim. Srećom, nekoliko rukopisa je u odličnom stanju, ali značajna količina fonda sastoji se od rukopisa slabe ili loše kvalitete.

Za pobliže pojašnjavanje teorijske podloge, služit ću se literaturom vojnih povjesničara kao što su Michael Howard, Jeremy Black Geoffrey Parker Frank Tallet Christopher Duffy i sl. Gore navedena imena bastioni su vojne povijesti, povjesničari koji su posvetili svoj život zastupanju vojne povijesti i podizanju svijesti o važnosti vojne povijesti u suvremenom historiografskom narativu. Kao što je već i u uvodu navedeno, literatura je inozemna, a citati su preneseni u svojoj izvornoj formi kako se ne bi kompromitirao izvorni kontekst i značenje. Ujedno, dostupnost vojno-povijesne literature na ovim prostorima, izuzev najpoznatijih izdanja, iznimno je slaba, stoga su internetski članci te internetski primjerci pojedinih naslova poslužili prilikom prikupljanja informacija za ovaj rad. Njihova djela poslužit će kao temelj za prvi dio ovog rada, koji se većinom bazira na teorijskom pristupu vojnoj povijesti, pojašnjenju funkcije vojne povijesti u suvremenoj historiografiji te percepciji i utjecaju Sedmogodišnjeg rata.

2. TEORIJSKA PODLOGA

2.1 VOJNA POVIJEST

Vojna povijest, koliko god utjecajna i sveprisutna bila, u historiografskim krugovima je još uvijek marginalizirana i, usudio bih se reći, stigmatizirana. Od svih negativnih implikacija i konotacija koje pojam rata nosi sa sobom, vojna povijest mora se boriti i sa svojim unutarnjim demonima. Gunnar Arteus smatra kako je „Vojna povijest“, generalno, širi pojam od „povijesti rata“ te se dijeli na tri podskupine: vojni život, odnos vojske i društva, i povijest rata. Transformacija povijesti rata tijekom 20. stoljeća iz poddiscipline opće povijesti do poddiscipline vojne povijesti rezultat je brojnih sukoba tog vremena. Jedan od značajnijih primjera je korištenje pojma „obrane“¹ umjesto pojma „rat“ koji historiografija, a i društvo smatraju prihvatljivijim.² Po pitanju stigmatizacije i društvene aproprijacije određenog povijesnog razdoblja, Arteusove riječi rezoniraju i u današnjem dobu. Društvena svakodnevnica utječe na diskurs unutar historiografskih krugova, koji ultimativno utječu na percepciju pojedinih povijesnih razdoblja, posebice ratova, koji desetljećima ostaju osjetljiva tema, bez adekvatne interpretacije i analize. Arteus navodi jedan posebno interesantan pojam: 'civilising' mental process (civilizirajući mentalni proces)³, odnosno proces koji je nakon svih sukoba 20. stoljeća, trebao stvoriti imagološku percepciju rata kao nešto ispod svih civilizacijskih normi, no, u današnje vrijeme, možemo odgovorno konstatirati da je takav pristup stvorio pogrešnu percepciju povijesne zbilje. Činjenica je da su strahote počinjene za vrijeme rata ostavile ožiljak na cijelom čovječanstvu, ali isticati stigmatu rata kao jedinog krivca za loš položaj vojne povijesti u historiografiji bilo bi u najmanju ruku neutemeljeno.

Tu bih se osvrnuo na Franka Talleta koji u svojoj knjizi *War and Society in Early Modern Europe: 1495-1715 (War in Context)* daje objašnjenje zbog čega se vojna povijest već stoljećima pokušava maknuti s margina historiografije ili, kako sam Tallet navodi da vojna povijest tek nastoji odmaknuti se od utjecaja „povjesničara“ devetnaestog i ranog

¹ Obrambeni rat

² Internet Försvarshögskolan

<https://www.fhs.se/Documents/Externwebben/forskning/Milit%C3%A4rhistorisk%20Tidskrift/gunnar-arteus-military-history-a-historiography.pdf> (posjet 29.3.2017., posljednji put mijenjano 14.9.2014.) str. 1.

³ Internet Försvarshögskolan

<https://www.fhs.se/Documents/Externwebben/forskning/Milit%C3%A4rhistorisk%20Tidskrift/gunnar-arteus-military-history-a-historiography.pdf> (posjet 29.3.2017., posljednji put mijenjano 14.9.2014.) str. 1.

dvadesetog stoljeća. Glavna premisa kojom se Frank Tallet vodi je ta da je vojna povijest stoljećima pisana isključivo za ljude koji rat proživljavaju iz prve ruke. Uistinu, ako se uzme u obzir da su najpopularnija djela o ratu Sun Tzuovo – *Umijeće ratovanja*, Carl von Clausewitzevo – *O ratu* i Henri Jomini – *Traktati o vojnim operacijama*, jasno je zašto bi, s objektivnog stajališta, vojna povijest trebala biti smatrana marginaliziranom, ako ne i nazadnom. Temeljiti jednu cijelu povijesnu disciplinu na vojnim priručnicima starima preko 500 godina zasigurno nije način kako da vojna povijest napravi značajan iskorak u historiografiji. S analitičke strane, Tallet smatra da suvremenici gore navedenih autora nisu imali strpljenja za dublje analize rata i njegovog šireg utjecaja. Primarni fokus bio je na borbama, naredbama, vođenju bitke, te razlozima poraza ili pobjede.⁴ Takvo jednodimenzionalno shvaćanje rata, odnosno, uvjerenje kako o ratu mogu pisati samo osobe koje su ga osobno iskusile stvorilo je praksu interpretiranja ratne zbilje unutar posebnog vakuuma pojedinca, automatski uklanjajući najvažniji element potreban za adekvatno istraživanje: objektivnost. Ovakav pristup istraživanju vojne povijesti ostat će dominantan sve do polovice dvadesetog stoljeća, no njegove posljedice rezoniraju i u novije doba, budući da vojne akademije angažiraju vlastite vojne povjesničare, njegujući praksu devetnaestostoljetnih vojnih „povjesničara“.

Arden Bucholz, američki povjesničar i suvremenik prethodno spomenutih vojnih povjesničara novijeg doba, nadopunjuje tezu o problemima prvotnog istraživanja vojne povijesti. Kako sam Bucholz ističe, termin kojim bi antropolozi opisali ovaj fenomen zove se „participant-observers“ (sudionici-promatrači), profesionalni vojnici ili civili koji su sudjelovali u ratu i po završetku pisali svoja iskustva i percepciju događaja. Ratovi su tijekom povijesti konstantno bili dio ljudske svakodnevice te bi preživjeli osjećali dužnost da zapišu svoja iskustva za buduće naraštaje u nadi kako se takvi sukobi ne bi ponovili.⁵ Bucholz svojom tezom dodiruje u samu srž problematike za koju osobno smatram da je glavni razlog zbog kojeg je istraživanje vojne povijesti započelo na takav način. U doba kada su prva „vojnopovijesna“ djela pisana, rat je iz godine u godinu postajao sve masovniji. Slično kao i razvoj tehnologije u 21. stoljeću, rat je unutar jedne generacije evoluirao kroz nekoliko svojih faza, postepeno dolazeći do točke u kojoj će njegovi razmjeri uništenja zaprijetiti egzistenciji

⁴ Frank Tallet. *War and Society in Early Modern Europe: 1495-1715 (War in Context)*, 1997. str. 19. (dalje Tallet

⁵ <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.15430-6563.1993.tb00909.x/full>

pojedinih društava. Takvo iskustvo neminovnog totalnog uništenja ostavilo je dubok trag na aktivnim i pasivnim sudionicima sukoba koji su na neki način morali svoje iskustvo ostaviti u naslijeđe. Bucholz identificira dva ključna čimbenika koji su utjecali na takav razvoj ratne svakodnevice i njenog akademskog ovjekovječenja: industrijalizaciju ratovanja i podjelu rada koja je otvorila vrata profesionalnim povjesničarima. Oba čimbenika rezultat su rastućeg znanja unutar akademskih krugova koji su započeli ubranu evoluciju ratnog naoružanja, time promijenivši cijelo ratno iskustvo i potrebu za analizom i interpretacijom rata na adekvatan način kako bi se adekvatan pristup mogao implementirati u svim budućim sukobima.⁶ Bucholz, kao i njegovi suvremenici, suglasan je u činjenici da je vojna povijest, odnosno istraživanje vojne povijesti, još uvijek uvelike obilježeno postulatima koje su zadali prvi vojni povjesničari koji su ujedno bili i vojni činovnici. Iako njihovo neposredno iskustvo borbe i rata pruža kvalitetan uvid u vojnu svakodnevicu, manjak ili potpuni nedostatak objektivnosti i metodologije povijesnog istraživanja čine njihova djela priručnicima (što su, uglavnom, i trebala biti), a ne vojno-povijesnim izvorima.

Posljednji povjesničar na kojeg ću se osvrnuti, barem po pitanju pozicije vojne povijesti u suvremenoj historiografiji, je Michael Howard. Jedan od najpoznatijih vojnih povjesničara modernog doba i osoba kroz čija sam djela osobno i zavolio vojnu povijest, ne samo kao naraciju o borbama i ratovanju, već o ratu kao katalizatoru civilizacijskih promjena. U članku napisanom za „History Today“, Michael Howard ističe nekoliko čimbenika koji su utjecali na percepciju vojne povijesti kao znanstvene discipline. Od povijesne discipline kojom se bavi tek nekolicina pripadnika oružanih službi pa sve donekvalificiranih ljudi na utjecajnim vojnopovijesnim pozicijama (pročelnik katedre za vojnu povijest na Oxfordu)⁷, samo su neki od čimbenika koje Howard navodi kao utjecajne u sporom razvoju vojne povijesti kao discipline. Svi navedeni čimbenici imaju određeni utjecaj i može se argumentirati njihova važnost za razvoj vojne povijesti, ipak, osobno sam mišljenja kako Howard navodeći neispravno i sustavno poistovjećivanje vojne povijesti i povijesti rata, pogađa u samu srž problema koji sputava vojnu povijest. Budući da je vojna povijest služila gotovo isključivo pripadnicima oružanih snaga, nije bilo potrebe za istraživanjem potencijala kojeg vojna povijest je očigledno sadržavala. Čitajući ovaj tekst teško je ne primijetiti

⁶ <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.15430-6563.1993.tb00909.x/full>

⁷ <http://www.historytoday.com/michael-howard/what-military-history>

ogorčenost i nezadovoljstvo koju Michael Howard projicira putem pisane riječi. Kao cijenjeni i utjecajni vojni povjesničar, svjestan je stanja u kojem se nalazi vojna povijest, te da njena budućnost unutar historiografije nije najsvjetlija. Stoga bih ovim putem istaknuo kako s teorijske perspektive, čak i unutar vojno-povijesnih krugova, vojna povijest kao disciplina je iznimno zahtjevna, ponajviše zbog manjkavosti i nedostataka koji se perpetuiraju već desetljećima, ako ne i stoljećima.

Osim vanjskih percepcija koje koče napredak vojne povijesti, unutarnja percepcija je jednako važna i utjecajna. Dok sam čitao djela svih relevantnih suvremenih vojnih povjesničara, od Geoffreya Parkera, Jeremyja Blacka, Johna Keegana pa čak i Jareda Diamonda, primijetio sam dvije stvari koje se ponavljaju u njihovim djelima. Prvo je gotovo slijepa fascinacija Hansom Delbrückom i njegovom metodologijom istraživanja vojne povijesti⁸. Budući da nije cilj omalovažiti rad i djelo Hansa Delbrücka, činjenica je da su u ovih skoro stotinu i pedeset godina koliko je proteklo od njegovog prvog djela, njegove premise, koliko god u ono vrijeme bile suvremene, danas uobičajena pojava u djelima vojnih povjesničara. Usudio bih se reći da su autori poput Johna Keegana u djelu *A History of Warfare* te Jareda Diamonda⁹ u djelu *Guns, Germs and Steel: The Fates of Human Societies* nadišli osnovni Delbrückov koncept o ratu kao sveprisutnoj društvenoj pojavi te okarakterizirali rat ne samo kao glavni pokretač društvenih promjena, već i glavni razlog modernog napretka. Drugi razlog zvučat će kontraintuitivno, ali se nadovezuje na posljednju misao iz prethodne rečenice. Osobno smatram da su vojni povjesničari stvorili gotovo elitistički krug oko sebe, a pristup tom krugu dozvoljen je tek nekolicini odabranih. Većina djela svih autora započinju s posvetom drugom autoru (Jeremy Black posvećuje Geoffreyu Parkeru, Geoffrey Parker Christopheru Duffyju i tako u krug). Dojam koji na mene osobno takva interakcija ostavlja je taj da ne postoji zdrava kritika unutar vojno-povijesnih krugova, budući da si svi međusobno ukazuju možda i previše poštovanja. Jedinu iznimku ili „kamen spoticanja“ s kojim sam se susreo čitajući djela vojnih povjesničara je interpretacija pojma „vojne revolucije“, koncepta koji je stvorio Michael Roberts u pedesetim godinama prošlog stoljeća, koji nastoji objasniti fenomen razvoja ratovanja u kasnom srednjem i ranom novom

⁸ Više u poglavlju 2.2. Metodologija vojne povijesti

⁹ Valja napomenuti kako Jared Diamond nije vojni povjesničar, ali putem svojeg interdisciplinarnog pristupa otvara vrata raznim nekonvencionalnim viđenjima na vojnu i opću povijest

vijeku.¹⁰ Neovisno o kvaliteti povjesničara, teško je napisati devedesetak knjiga, a da pritom svaka bude iznimne kvalitete, no kvalitetne kritike od strane kolega i suradnika nema, stoga većina djela koja se koriste za istraživanje vojne povijesti nisu i ne mogu biti na razini koja priliči ozbiljnoj povijesnoj disciplini.

¹⁰ Više o toj temi u poglavlju 3.1. Vojne reforme i Vojna revolucija ranog novog vijeka

3. METODOLOGIJA VOJNE POVIJESTI

Budući da svaka znanstvena disciplina mora imati temelje na kojima počiva njeno istraživanje, tako i vojna povijest ima pravila kojih bi se svaki vojni povjesničar trebao pridržavati prilikom provođenja svojeg istraživanja. No, kao što je istaknuto u prethodnom poglavlju, vojna povijest teško se može uspoređivati s uobičajenim povijesnim disciplinama s jasno definiranom i zadanom metodologijom. Neispravno bi bilo reći da vojna povijest, odnosno istraživanje vojne povijesti, nema zadanu metodologiju. Ipak je Hans Delbrück još krajem devetnaestog stoljeća postavio temelje za razvoj metodologije vojne povijesti, no, jednako bi neispravno bilo reći da je ta metodologija jasno definirana i ujednačena.

„Delbrückianska revolucija“, kako ju naziva švedski povjesničar Gunnar Arteus, započela je temeljnu promjenu metodologije proučavanja vojne povijesti. *Sachkritik*, odnosno, kritika činjenica¹¹, bila je nova metoda koja je nastojala napraviti potpuni odmak od staromodnog pristupa pisanju povijesti rata. Ako se uzme u obzir dotadašnja praksa i metoda pisanja vojne povijesti, *sachtkritik* je zaista ponudila novi pristup i pogled na problematiku kojom su se bavili vojni povjesničari. Vojna povijest više nije bila ekskluzivna znanstvena disciplina rezervirana za pripadnike oružanih snaga, a proučavanje rata nije služilo isključivo za bolje shvaćanje ratne zbilje i poboljšanje pristupa za buduće vojne kampanje. Polako su se otvorila vrata svim odvažnijim znanstvenicima koji su pristupili kritici izvora strožije i nemilosrdnije.

Što je zapravo *Sachkritik* i zbog čega Delbrück smatra da je takav koncept adekvatan za vojno povijesna istraživanja? Jednostavno rečeno, sve povijesne „činjenice“, čak i one koje su prošle kroz najrigorozniji proces kritike izvora, moraju biti stavljene u kontekst stvarnosti kako bi bile znanstveno prihvatljive. Odnosno, je li moguće, i u isto vrijeme vjerojatno, da se određena povijesna činjenica zaista dogodila ili je moguće da je njen prikaz kako se navodi u izvorima istinit? Smjernice kojima bi se povjesničar morao voditi kako bi adekvatno primijenio *Sachkritik* na određenu vojno-povijesnu činjenicu su: (1) zakoni teorije rata (*Kriegstheorie/theorie de la guerre*), odnosno, pridržava li se određena činjenica osnovnih zakona koji se primjenjuju tijekom ratovanja; (2) povijesno nepromijenjena topografska

¹¹ Internet Försvarshögskolan
<https://www.fhs.se/Documents/Externwebben/forskning/Milit%C3%A4rhistorisk%20Tidskrift/gunnar-arteus-military-history-a-historiography.pdf> (posjet 29.3.2017., posljednji put mijenjano 14.9.2014.) str. 2.

obilježja i (3) činjenice se ne protive fiziološkim ili tehnološkim preprekama za koje znamo da su nepremostive.¹²

Iako Delbrückov pristup nije bio posve originalan, budući da su vojni teoretičari i prije njega zagovarali slične teze, njegov utjecaj na kritičko razmišljanje o vojnoj povijesti i pravljenje odmak između priča i zbilje pretvorili su vojnu povijest u ozbiljnu povijesnu disciplinu dostupnu svima, a ne samo profesionalnim vojnicima.

Upravo je to otvaranje vojne povijesti omogućilo interdisciplinarni pristup koji je nezamisliv u modernom metodološkom pristupu vojnoj povijesti. Jednostavno rečeno, vojna djelovanja utječu na nevjerojatnim razinama te je nemoguće na rat gledati s isključivo vojnog aspekta. Jedan od utemeljitelja takvog interdisciplinarnog pristupa bio je francuski povjesničar Andre Corvisier, koji je 1964. godine proveo sadržajnu studiju o francuskoj vojsci kasnog sedamnaestog i osamnaestog stoljeća. Corvisier, osim utjecaja inauguralnog predavanja Michaela Robertsa 1955. godine, ističe kako je to jedan od rijetkih trenutaka u kojem se vojna povijest počela interpretirati na novi način.¹³ Nove interpretacije, omogućile su novi pristup istraživanjima, primjerice, problematici „Vojne revolucije“. Zamisliti istraživanje „Vojne revolucije“ kroz jednodimenzionalnu prizmu rata i isključivo vojnih čimbenika, u današnje vrijeme je nemoguće. Revolucija je utjecala na značajne promjene u ranonovovjekovnom društvu, na politiku, ekonomiju, a moglo bi se ponekad pronaći i značajni utjecaji na okoliš. Osobno sam pronašao interes u „Vojnoj revoluciji“ upravo zbog utjecaja koji je pokrenuo ranonovovjekovno društvo u poprimanje proto-modernih osobina, a bez interdisciplinarnog pristupa, „Vojna revolucija“ bi vjerojatno ostala na marginama povijesti, pripisana isključivo razvoju u naoružanju tog doba. Stoga bih se tu nadovezao na Frank Talleta koji u svome djelu *War and Society in Early Modern Europe: 1495-1715 (War in Context)* ističe upravo taj početak sve većeg interdisciplinarnog pristupa kao budućnost i jedini logični pravac za istraživanje vojne povijesti, ponajviše zbog sve relevantnijih saznanja o utjecajnosti vojno-povijesnih tema koje je nemoguće gledati isključivo kroz vojnu prizmu.¹⁴

¹² <https://www.fhs.se/Documents/Externwebben/forskning/Milit%C3%A4rhistorisk%20Tidskrift/gunnar-arteus-military-history-a-historiography.pdf> (posjet 29.3.2017., posljednji put mijenjano 14.9.2014.) str. 2.

¹³ Tallet, str. 3

¹⁴ Tallet, str. 21.

Upravo taj zaokret prema sve većim interdisciplinarnim odnosima ističe i Stephen Morillo u svojem djelu *What Is Military History?* u kojem navodi na koji su način globalne perspektive i komparativne metode utjecale na istraživanje vojne povijesti. Ti novi progresivniji pogledi omogućili su djelomično odmicanje od stigme koja je pratila vojnu povijest zbog, u načelu, nasilne prirode problematike kojom se bavi. „Globaliziranje“ studije, odnosno približavanje studije drugim „humanijim“ studijama, učinilo je vojnu povijest manje kontroverznom unutar historiografskih krugova. Dva su razloga koja se mogu istaknuti kao oni najutjecajniji za ovakvu promjenu. Prvo, ideja globalizma i življenja u „dobu“ globalizma nosi sa sobom određenu političku i kulturnu težinu, budući da posljedice rata direktno utječu na stabilnost trenutnog društvenog poretka. Angažiranost oko boljeg shvaćanja rata i njegovog sprječavanja postaje pitanje globalnih razmjera. Važnost takvog pristupa vidljiva je u neizmjernom rastu unutar akademskih krugova, srednjoškolskom i visokoškolskom obrazovanju u kojem je vojna povijest inkorporirana kao važan dio opće povijesti. Takav pristup predstavlja ogroman odmak od standardnog u kojem je vojna povijest bila većinski ignorirana u usporedbi s tradicionalnijim povijesnim disciplinama, stoga nije neobično da su neki povjesničari počeli iskorištavati plodno tlo koje je nastalo prilikom novog pristupa vojnoj povijesti kroz prizmu opće povijesti. Drugi razlog počiva u potrebi suvremenih profesionalnih vojnih osoba kojima je potreban način kojim će na globalnoj razini analizirati ratovanje.¹⁵ Iako su ta dva razloga po svojoj prirodi paradoksalna, budući da je u suvremenom dobu pacifizam među širom populacijom normalna pojava, ratovanje nikada nije bilo globalnije. Ratovi modernog doba nisu ratovi epskih proporcija kao prije stotinu godina. Suvremeni ratovi su impersonalni, gotovo sasvim otuđeni od ljudskog utjecaja, stoga je vrlo važno saznati kakav utjecaj takvo ratovanje ima kratkoročno i dugoročno, a glavne metode takvog istraživanja su upravo interdisciplinarni pristupi koji ratovanje svode na mnogo više od samog nasilja.

No, osobno, budući da pripadam novijoj generaciji povjesničara, smatram kako zadavanje striktno metodologije za istraživanje pojedinih tema oduzima od ljepote prilikom istraživanja svih povijesnih zanimljivosti. Kao što je već nekoliko puta navedeno, vojna povijest je značajan period svojeg postojanja bila rezervirana gotovo isključivo za vojne činovnike i povijesne entuzijaste u vojnim redovima. U Sjedinjenim Američkim Državama

¹⁵ https://www.academia.edu/449324/What_is_Military_History

djeluje *Center of Military History* kojeg financira i koji je u službi vojske SAD-a. Centar je još u osamdesetim godinama prošlog stoljeća izdao priručnik prikladnog naziva *A Guide to the Study of Military History*. U njemu mi je zapeo za oko jedan citat za kojeg osobno smatram da najrealnije opisuje ono što bi istraživanje, odnosno metodologija, vojne povijesti moralo biti. Proučavanje povijesti nije velika potraga za detaljima na stranicama prašnjavih knjiga; ono uključuje otkrivanje znanja u širem smislu i obogaćivanje intelekta. Za vojnu povijest najvažnija je prvo povijest, zatim vojska. Metode njezinoga proučavanja uvijek su vezane za pojedinačne ciljeve i individualne koncepte onoga što vojna povijest jest. (...) Vještine potrebne za istraživanje mnogih dimenzija vojne povijesti mogu se prilagoditi nečijem shvaćanju prirode povijesti. Proučavanje vojne povijesti može biti korisno i uzbudljivo, ali može postati naporno ako se provodi na metodičan, ali naporan način.¹⁶ Unatoč činjenici da istraživanje povijesti mora biti striktno objektivne prirode, upravo su subjektivni stavovi i interpretacije ono što pomiče granice i daje nova saznanja u bogatu riznicu povijesnog vrela. Koliko god to paradoksalno zvučalo, upravo je subjektivnost, odnosno subjektivna percepcija, ključna u metodologiji istraživanja vojne povijesti. Složio bih se s tvrdnjom da istraživanje vojne povijesti ne bi smio biti zamoran i dugotrajan proces, poanta istraživanja određene problematike trebalo bi biti osobno zadovoljstvo prilikom pronalaska odgovora na pitanja postavljena prije samog istraživanja. Metodologija nerijetko anulira to zadovoljstvo svojim rigidnim postavkama i pravilima kojih se povjesničar mora pridržavati te jednako nerijetko otuđi povjesničara od problematike koja mu je prvotno pružala zadovoljstvo.

Stoga bih za zaključak ove metodološke teme ujedno dao i generalan uvid u metodologiju kojom ću se koristiti prilikom pisanja ovog rada. Budući da su glavni izvori za ovaj rad rukopisi jednog austrijskog generala, prvo na što ću obratiti pažnju je Delbrückov *Sachtkritik*, odnosno istinitost i relevantnost pojedinih rukopisa. Sljedeće, nakon transkribiranja i transliteriranja izvora, potrebno je ustvrditi o čemu pojedini izvor govori, odnosno koji je njegov sadržaj te koliko je njegov sadržaj relevantan. U slučaju iznošenja osobnih stavova i viđenja, utvrditi je li moguće imagološki pristupiti analizi, odnosno, prikazati i komparirati mišljenje Josipa Kazimira Draškovića kao civilne i vojne osobe te, na kraju, komparativnim pristupom, usporediti korespondenciju Josipa Kazimira Draškovića s

¹⁶ <http://usacac.army.mil/CAC2/cgsc/carl/download/csipubs/GuidetotheStudyandUseofMilitaryHistory.pdf>

njegovim suvremenicima. Cilj ovakvog metodološkog pristupa je dati uvid u sve zadaće i obaveze jednog austrijskog generala iz osobnog iskustva Josipa Kazimira Draškovića, a i pokušati prikazati svijet koji ga okružuje kroz njegovu perspektivu gledanja, a samim time možda i saznati nešto novo o svakodnevicu Sedmogodišnjeg rata.

4. VOJNA POVIJEST SEDMOGODIŠNJEG RATA

Sedmogodišnji rat vjerojatno je najvažniji vojni događaj inače poprilično burnog 18. stoljeća. Prvi rat koji će zahvatiti sve do tada znane kontinente osim Australije zaslužuje ponijeti titulu Prvog svjetskog rata. Iako je to daleko od totalnog sukoba globalnih razmjera koji će se odviti za sto i pedeset godina, značaj Sedmogodišnjeg rata vidljiv je čak i do današnjih dana. Propadanje *ancienne regime* u Francuskoj nakon poraza francuske vojske dovest će do jačanja građanstva i ultimativno Francuske revolucije, britanske sjevernoameričke kolonije će u ratu protiv Nove Francuske i raznih indijanskih plemena izvojevati pobjedu koja će im dati samopouzdanje za ustanak protiv britanske vlasti i time udariti temelje za Sjedinjene Američke Države, današnju svjetsku supersilu, i, naravno, za stvaranje konačne prevlasti Britanije u Indiji koja će im, osim golemog financijskog boljitka, omogućiti stoljetnu titulu prve među svjetskim silama.

Sedmogodišnji rat mogao je poslužiti i kao lekcija kasnijim sudionicima Prvog svjetskog rata, budući da će Njemačka, slično kao i Prusija, započeti rat svojim nepromišljenim i iznenadnim invazijama Beligije, odnosno Saksonije.¹⁷ Prusija se našla u vrlo nepovoljnom položaju nakon Rata za austrijsko naslijeđe u kojem je osvojila Šlesku, ali stvorila trajno netrpeljive odnose s Austrijom i njezinim saveznicima, koje je dodatno pogoršala agresivna politika Fridrika II.¹⁸ Rusija je također bila značajna prijetnja, pogotovo nakon par uspješnih kampanja protiv Osmanlija¹⁹, nakon kojih je bilo vidljivo da nakoć zastrašujuća Osmanska sila, počinje slabiti. Savezništva su se sklapala na temelju interesa i stvaranja protuteža moći, bilo to silama koje postanu globalna prijetnja ili savezništvima koji bi mogli poremetiti ravnotežu moći u Europi. Koliko je ponekad tok savezništva apsurdna stvar, dokazuje situacija prije Sedmogodišnjeg rata u kojoj Prusija raskida savezništvo s Francuskom kako bi sklopila savez s francuskim neprijateljem Velikom Britanijom, dok Francuska, u nedostatku jakih saveznika, sklapa savez s dotadašnjim neprijateljem Austrijom.²⁰ Takvi politički principi, razlog su zbog čega su primjerice Francuska ili

¹⁷ Franz A.J. Szabo. *Seven Years War in Europe 1756 – 1763*. 2008. str. 1 (dalje Szabo)

¹⁸ Nikola Gažević, ur. *Vojna enciklopedija Ratna privreda – Spahije*. 1974. str. 490. (dalje Vojna enciklopedija)

¹⁹ Jeremy Black. *War and the World: Military Power and the Fate of the Continents 1450-2000*. str.96 (dalje War and the World)

²⁰ Vojna enciklopedija, 490.

Britanija²¹, ušle u Sedmogodišnji rat. Još prije samog rata, te dvije europske sile su vodile borbu u Sjevernoj Americi, a ulazak u rat na stranama svojih saveznica, omogućilo bi im lakši nastavak borbe u Novom Svijetu. Ovaj primjer odlično pokazuje da rat nisu samo vojne kampanje i bitke, već rat služi i kao političko oruđe za unapređenje vlastitih interesa ili obrane od tuđeg utjecaja.

Osim globalnih geo-političkih promjena koje su direktno ili indirektno posljedice Sedmogodišnjeg rata, vrlo važan čimbenik koji je obilježio ratovanje tog doba, a samim time i percepciju pojedinaca, jest fenomen „vojne revolucije“. Stoga smatram kako je važno pojasniti taj iznimno zanimljiv i u jednu ruku misteriozan fenomen kako bi se bolje shvatio kontekst ranonovovjekovnog ratovanja. Ujedno, potrebno je pojasniti ulogu austrijske vojske u Sedmogodišnjem ratu te detalje njenog funkcioniranja, budući da je potrebno postaviti i kontekst putem kojeg će se moći interpretirati Draškovićeva funkcija unutar austrijske vojske.

4.1 VOJNE REFORME I VOJNA REVOLUCIJA RANOG NOVOG VIJEKA

Kako bi se bolje shvatila vojna pozadina Sedmogodišnjeg rata, nužno je objasniti fenomen „vojne revolucije“. Vojna revolucija termin je koji se koristi za „kopernikanski obrat“ u europskom i svjetskom ratovanju kasnog srednjeg i ranog novog vijeka. Vojna revolucija nije jedan događaj, vojna revolucija je proces koji će kulminirati tek svjetskim ratovima dvadesetog stoljeća koji su pojam „totalnog ratovanja“ doveli na sasvim novu razinu, a samim time započeli novo razdoblje u vojnoj povijesti. Smatram da je ovaj aspekt vrlo važan jer upravo je vojna revolucija kasnog srednjeg i ranog novog vijeka iz temelja promijenila ne samo ratovanje tog doba, već i cjelokupno društvo, koje je, potaknuto sve zahtjevnijim vojnim kampanjama i generalno načinom ratovanja, bilo primorano promijeniti se iz temelja.

Problematika vojne revolucije je i dan danas goruća tema unutar vojno-povijesnih krugova. Povjesničari se već šest desetljeća, odnosno od inauguralnog iznošenja teze o vojnoj revoluciji Michaela Robertsa, ne mogu usuglasiti oko toga što vojna revolucija jest i kada se odvila. No, zašto postoji toliki očiti jaz između pojedinih interpretacija vojne revolucije?

²¹ Szabo, 2

Najjednostavniji odgovor na to pitanje je taj da nitko zapravo ne zna što je vojna revolucija i kako protumačiti njezinu bit. Ovom tezom ne mislim umanjiti ili vrijeđati inteligenciju povjesničara koji se bave ovom temom, već samo želim istaknuti kako je iznimno zahtjevno, ako ne i nemoguće, objasniti i pojasniti proces koji je uzdrmao temelje tadašnjeg društvenog poretka. No, što bi onda, barem po trenutnim saznanjima, bila vojna revolucija? Načelno, literatura je suglasna oko toga da je vojna revolucija nastupila u periodu između 1560. i 1660. godine. Važno je napomenuti kako i u ranijim razdobljima postoje elementi vojne revolucije, ali u ovom periodu je njen utjecaj bio najznačajniji. Vojna revolucija rezultat je sveprisutnog vojno-taktičkog problema koji je stoljećima bezuspješno pokušavao spojiti dalekometna oružja s borbom prsa o prsa, te kako spojiti udarnu snagu, mobilnost i obrambenu čvrstinu. Rješenje koje su ponudili Maurice Oranjski i Gustav Adolf bio je povratak, pod utjecajem Vegetija, Aelijana i Leona Izurijskog, na linearne formacije. Umjesto glomaznih, dubokih i nepokretnih blokova španjolskog *tercia* ili golemih, ali nepravilnih blokova švicarskih kolona, nove formacije su ovisile o nekoliko manjih jedinica koje bi formirale dvije ili tri linije, opremljeni i osposobljeni za svaku vrstu borbe sa svim vrstama oružja. Maurice je nove formacije uspješno upotrebljavao većinom u obrani, no tek je Gustav Adolf prvi uvidio razornu snagu novog načina ratovanja. Ovakvo linijsko ratovanje omogućilo je konjaništvu da se potpuno odmakne od *caracole* taktike i upotrijebi punu snagu juriša prema protivnicima, uzdajući se u silinu udarca koju zadaje težina konja i jahača. Kao posljednji dio slagalice, Gustav Adolf je iskoristio posljednji tehnološki krik u izradi oružja te je svoje vojnike opremio s lakšim, mobilnijim oružjem i osobnim, priručnim oružjem koje je služilo za bliske borbe, kako pješastvu, tako i konjaništvu.²²

To su bile temeljite promjene koje su bile taktičke po svojoj prirodi, no sadržavale su i druge promjene koje su imale dalekosežnije implikacije. Najistaknutija promjena zasigurno je nova metoda treninga i discipline običnog vojnika. Srednjovjekovni vojnik bio je individua, a proces obuke njega i njegovog konja bio je neizmjereno dugotrajan. Dolaskom prvo vatrenog oružja, onda i švicarskog vojnog drila započelo je ubrzano nestajanje srednjovjekovnog načina ratovanja i obučavanja vojnika. U švicarskim plaćeničkim vojskama, koje su bile dominantna vojna sila s početka ranog novog vijeka, vojnik u sredini formacije nije trebao

²² Michael Roberts. The Military Revolution 1560-1660: An Inaugural Lecture Delivered Before the Queen's University of Belfast. 1995. str. 14 (dalje Roberts)

posebnu obuku ili vještinu. Njegov jedini zadatak bio je postaviti koplje u pravom smjeru i nasloniti svu svoju težinu na osobu koja je stajala ispred njega. Isto je vrijedilo i za „mušketire“ od kojih se jedino očekivalo da budu vješti prilikom baratanja s oružjem, te održavaju disciplinu prilikom izdavanja zapovjedi, budući da je ponekad bilo potrebno provesti 98 riječi zapovjedi prije nego što je puška ispaljena.²³ Disciplina je bila potrebna i prilikom održavanja formacija, iz jednog vrlo važnog razloga, a to je uspješno provođenje „counter-marcha“ (kontra marša) koji je s relativnim uspjehom nadomjestio manjak preciznosti pušaka tog doba s povećanom količinom ispaljenih metaka. Metode obučavanja srednjovjekovnih strijelaca koji su se godinama izučavali u preciznosti nisu bile praktične za neprecizno i nepouzdanu vatreno oružje tog doba, ali je njihova ekonomičnost prilikom primjene i obuke bila dovoljna da ukloni sve srednjovjekovno oružje s bojnog polja. Osim toga, duboke formacije, bile one konjaničke ili pješачke, uklonile su potrebu za velikim brojem časnika i mogle su funkcionirati iako je moral bio oslabljen, budući da je bilo iznimno teško povlačiti se ako je petnaest redova iza vas. Ove promjene su manji dio trajnijeg naslijeđa vojnih reformi koje će obilježiti ratovanje sljedećih nekoliko stotina godina.²⁴ Glavna premisa kojom se Michael Roberts vodi prilikom pojašnjavanja vojne revolucije je utjecaj nizozemskih drilova pod vodstvom Mauricea Oranjskog i švedskih drilova pod Gustavom Adolfom kao glavnim katalizatorima vojne revolucije. Njihova disciplina i organiziranost su u to vrijeme zaista bili nepoznanica, stoga ne čudi njihova dominacija na bojištima diljem Europe protiv suparničkih trupa koje su u to vrijeme bile sačinjene većinski od plaćenika. Svatko tko je i u najmanjoj količini proučavao vojnu povijest složit će se s Robertsovom tezom o utjecajnosti ova dva drila na razvoj ratovanja, ali postoje i povjesničari koji smatraju kako je vojna revolucija započela već u kasnom srednjem vijeku.

John F. Guilmartin Jr., pod mentorstvom Clifforda J. Rogersa, smatra kako je vojna revolucija proces koji je započeo već po dolasku baruta u Europu, a cijela revolucija je mogla izgledati posve drugačije, da su ishodi određenih bitaka ili drugi faktori odvili se na drugačiji način. Odluke francuskog kralja Karla VIII. i osmanskog sultana Mehmeda II. značajno su utjecali na tijek Vojne revolucije. Svojim fokusom na razvoj teške artiljerije, posebno Karlo VIII. koji je krajem petnaestog stoljeća prikazao svu razornu moć nove tehnologije za vrijeme

²³ Roberts str 14.

²⁴ Roberts str 14.

Talijanskih ratova, značajno su doprinjeli važnosti razvoju novih tehnologija u ratovanju, a samim time i indirektno osudili staromodni i srednjovjekovni viteški način ratovanja na propast.²⁵ Upravo su ovakve uzročno-posljedične veze, stvari koje me osobno najviše zaintrigiraju prilikom istraživanja povijesti. Karlo VIII. nije samo utjecao na radikalnu promjenu na bojištu ranog novog vijeka, zbog njegove teške artiljerije, fortifikacije onog vremena postale su beskorisne, što je započelo i revoluciju u izgradnji obrambenih fortifikacija. Nije niti potrebno za napomenuti koliko je znanje arhitekture, statike, fizike i ostalih znanosti potrebno za izgradnju građevina koje će izdržati razornu snagu artiljerije, stoga kada se govori o Vojnoj revoluciji, nikada se ne misli isključivo na revoluciju koja je nastupila na bojnopolju već na cjelokupan spektar promjena koji su se dogodili nakon dolaska baruta u Europu. John F. Guilmartin Jr. dosta hrabro pristupa ovoj problematici, uostalom, to je i jedan od razloga zašto sam ga i istaknuo, ne samo u vojnoj, već i u generalnoj historiografiji. Sami spomen na postavljanje pitanja „Što ako“ u povijesti u pojedinim povjesničarima odmah budi predrasude i krive pretpostavke. Moram napomenuti kako osobno ne smatram takvu metodologiju relevantnom ili uopće ispravnom za istraživanje povijesti, kao što i Guilmartin to ne smatra, već je taj „Što ako“ faktor prizma kroz koju pojedini povijesni događaji dobivaju potpuno novo značenje. Stoga je razumljivo gledište da je, kao domino efekt, vojnu revoluciju započeo događaj u petnaestom stoljeću koji je iz stoljeća u stoljeće samo rastao i na kraju kulminirao potpunom vojnom i društvenom promjenom.

Postoje i povjesničari koji na vojnu revoluciju gledaju na drugačiji način, odnosno s odmakom od standardne vojne prizme i vojne interpretacije promjena. Daniel Sok jasno naglašava možda i najvažniju stvar koju je vojna revolucija pokrenula, a koja nikako nije vojne prirode. Tema koju sam djelomično dotaknuo u prethodnom paragrafu, Vojna revolucija dovela je do napretka u medicini, obrazovanju i znanosti. Vojna revolucija dovela je do revolucija u medicini, obrazovanju i znanosti. Zabrinutost za dobrobit vojnika nastala je uz dodatak stalnog bolničkog korpusa. S druge strane, to je uzrokovalo povećanje edukacije i standardizacije medicine, a liječnici su morali pohađati 'medicinske škole' (u ovom slučaju, Prusi su napravili Anatomska kazališta i Fakultet medicine i kirurgije). Potpisani su

²⁵ <http://www.angelfire.com/ga4/guilmartin.com/Revolution.html>

sporazumi o istraživanju bolesti poput skorbuta. Neki pomorski liječnici započeli su prvo masovno cijepljenje protiv velikih boginja 1798. godine. Vojna revolucija donijela je mnoge inovacije koje su bile korisne za društvo i vojnu revoluciju.²⁶

Razvoj pomorskih snaga može se smatrati ekvivalentnim razvoju kopnene vojske tijekom vojne revolucije. Obje su revolucije proizašle iz utrke za razvoj vatrenog oružja na osnovi baruta, što je dovelo do revolucije u strategijama i taktikama. To je rezultiralo evolucijom vladinih metoda i strukture, stvarajući tako modernu europsku državu. Također treba napomenuti da neke europske države nisu mogle sudjelovati u pomorskoj revoluciji zbog geografskih ograničenja, stoga se ne može zaključiti da je razvoj kopnenih snaga bio bolji od razvoja mornarice ili obrnuto, budući da sve države ne bi mogle slijediti isti put. Vojna revolucija postavila je temelje europske sposobnosti za osvajanje širokih prostranstva svijeta. Stvaranje organiziranih vojnih i pomorskih snaga koje podupire vlada koja bi mogla opskrbiti i održavati snage diljem svijeta omogućila je Europi osvajanje teritorija od Čilea do Kine.²⁷ Inovacije u ratovanju i vojnoj tehnici zasigurno su važan čimbenik kada se govori o vojnoj revoluciji, ali društvene implikacije kao što su veća potražnja za hranom, uzrokovana porastom populacije, omogućila je mobiliziranje sve većeg broja vojnika i stvaranju masovnog vojnog pogona. Potreba za povećanim snabdijevanjem počinje poprimati proto-industrijski oblik, te je jedan od primjera kako je vojna revolucija djelovala na cijeli civilizacijski spektar.

Na kraju, što uopće znamo o vojnoj revoluciji? Očigledno, vojna revolucija nije događaj. Vojnu revoluciju ne možemo gledati na način kako gledamo Sedmogodišnji rat ili bilo koji važan događaj u povijesti, ali vojna revolucija je više od procesa. Clifford J. Rogers, primjerice, koncept vojne revolucije uspoređuje s konceptom „punctuated equilibrium evolution“, teorijom koja potječe iz biologije, a opisuje kratke i brze periode evolucije, koju prate duži periodi relativne stagnacije. Donekle se i slažem s ovom teorijom, budući da, s vojnog aspekta gledano, u otprilike četverostoljetnom razvojnem procesu, značajne vojne inovacije su zaista bile rijetke, ali kada bi se dogodile, značile bi apsolutnu promjenu vojnog poretka i mijenjanje vojnih sustava iz temelja.

²⁶ <http://history.emory.edu/home/documents/endeavors/volume3/DanielSok.pdf>

²⁷ <http://history.emory.edu/home/documents/endeavors/volume3/DanielSok.pdf>

No, vrlo važan faktor koji Rogers zanemaruje je razvoj svih ostalih aparata potrebnih za funkcioniranje jedne vojne sile. Od već spomenute proizvodnje hrane, razvoja infrastrukture, ekonomije pa i proto-državnih uređenja, zahtjeve velikih i organiziranih vojnih sila nije bilo moguće zadovoljiti srednjovjekovnim feudalnim društvenim uređenjem. Upravo te značajne i rijetke vojne inovacije bile su omogućene zbog prethodno postignutih faktora koji su bili posljedica vojnih inovacija i promjena u europskim odnosima moći. Jednostavno rečeno, vojna revolucija bila je odgovor europskih vladara kojim su htjeli utažiti svoju žeđ za dominacijom nad drugima. Dolaskom baruta i razvojem teškog topništva postalo je vidljivo koliko tehnološki napredak može učiniti razliku na vojnom planu, jedino je pitanje bilo kako adaptirati tu tehnologiju i učiniti je još boljom. Neki su odgovore tražili preko oceana u „Novom svijetu“, iskorištavajući prirodne resurse u svrhu financiranja ratnih pohoda, dok su drugi svoje iskustvo i slavu stjecali stalnim sukobima, bili oni za komadiće teritorija ili kako bi osporili nasljedstvo. Poanta je da se ratovati moralo jer je bio imperativ ostati u korak s vremenom. Zaključno, mišljenja sam kako će vojna revolucija zauvijek ostati kontroverzna tema u vojno-povijesnim krugovima. Michael Roberts je otvorio Pandorinu kutiju za koju smatram da nikada neće postojati način kako je zatvoriti. Jednostavno, a i vidljivo iz gore navedenog, vojna revolucija je odviše kompleksan koncept da bi ikada se u potpunosti posve objasnila.

4.2 AUSTRIJSKO VOJNO UREĐENJE U SEDMOGODIŠNJEM RATU

Nakon sukoba sa Osmanskim Carstvom i Nasljednog rata, habsburškoj vojsci je hitno bila potrebna reorganizacija kojom će popraviti zastarjeli i neučinkovit vojni sustav. Standardna formacija koju su upotrebljavali Austrijanci - linearno raspoređivanje s konjicom na bočnim stranama - bila je neadekvatna zato što brojčano inferiorna austrijska konjica nije mogla zaštititi bokove.²⁸ Prvi korak prema naprijed napravljen je reformiranjem Vojne krajine. Reorganizacija vojno-krajiškog prostora pod vodstvom grofa Leopolda Dauna omogućit će austrijskoj vojsci regrutiranje desetaka tisuća novih vojnika.²⁹ Osim toga, poboljšana je obuka i oprema vojnika, otvorena je vojna akademija u Wiener-Neustadtu (Bečko Novo Mjesto), a pod vodstvom princa Lichtensteina topništvo je reformirano i unaprijeđeno. Ukinuto je i vojno poduzetništvo dodjeljivanjem visokih činova na temelju zasluga i sposobnosti, a ne financijskoj moći. Sve te promjene nisu bile namijenjene da posve kopiraju pruski sistem, već da pruže adekvatan otpor ako dođe do sukoba.³⁰

Reforme u austrijskim i ruskim vojskama napravljene sredinom stoljeća imale su značajan utjecaj u Sedmogodišnjem ratu, što je stvorilo tešku vojnu situaciju za Fredericka II. Austrijanci su već shvatili načela pruske strategije i taktike, unutarnjih linija i napada na bok, a pomogao im je i novi naglasak na znanstveni razvoj vojne tehnike. Austrijsko srednje topništvo učinkovito je uravnotežilo mobilnost i vatrenu snagu koju su Frederick i Francuzi trebali kopirati. Karte su upotrebljavali što je više moguće i pažljivo su proučavali teren. Godine 1758. osnovan je austrijski stožer, a austrijske su operacije karakterizirali poboljšani materijali i fleksibilnost na terenu. Austrijska uporaba raspršenih redova pomogla je u ostvarivanju uspjeha protiv Prusije u razdoblju od 1758. do 1759.³¹

Iako je austrijska vojska pratila tehnološke trendove svoga doba te sa početkom Sedmogodišnjeg rata posjedovala jednu od najmodernijih i najbolje opremljenih vojnih snaga u Europi, zapovjedna struktura i dodjeljivanje činova još su uvijek više bili faktor porijekla pojedinca, a manje njegovih vojnih sposobnosti i postignuća. Christopher Duffy, u djelu *The Army of Maria Theresa* povlači paralelu između pruske i austrijske zapovjedne strukture,

²⁸ War and the World, 105.

²⁹ Erich Zöllner, Therese Schuessel. *Povijest Austrije*. 1997. str. 203. (dalje Zöllner)

³⁰ Jeremy Black. *Eighteenth-century Europe 1700-1789*. , 309. str. (dalje Eighteenth-century Europe)

³¹ Eighteenth-century Europe, 311.

napominjući kako je u pruskim zapovjedničkim redovima vladala homogenost, do je austrijsko zapovjedništvo bilo sastavljeno od vrlo raznolikog društvenog i nacionalnog podrijetla.³² Rat za austrijsko naslijeđe najbolje oslikava kaos koji je vladao unutar zapovjedne strukture austrijske vojske. Austrija je u rat ušla s više od trideset maršala, od kojih gotovo nijedan nije bio sposoban aktivno zapovijedati vojskom.³³ Upravo će se taj društveni disbalans i manjak homogenosti unutar austrijskih redova pojavljivati kao važan faktor u remećenju odnosa između pojedinih zapovjednika. Potaknuti manjkom osjećaja povezanosti prema drugih zapovjednicima, pojedinci će svoje odluke krojiti isključivo u vidu osobnog boljitka te će ponekad ulaziti u otvorene sukobe s drugima zbog toga što je njihov profesionalni napredak doveden u pitanje.

Hijerarhijski, zapovjedna struktura austrijske vojske izgledala je na sljedeći način: (počevši od najnižeg do najvišeg čina) *General-Feldwachtmeister*, ili G.-FWM (general bojnik³⁴), *Feld-marschall-Leutnant*, ili FML (podmaršal³⁵), *Feldzugmeister*, ili FZM za pješništvo ili GdC za konjicu (general topništva/pješništva/konjice³⁶) i *Feld-marschall*, ili FM (maršal³⁷).³⁸ Čin generala bojnika smatrao se 'jednom od najzahtjevnijih funkcija koje mogu postojati, bilo na terenu ili u garnizonu. To zahtijeva ljude velike živosti, iskustva i vještina'. Kao osnovni i izvršni instrument, general bojnik zapovijedao je brigadom sastavljenom od dvije, tri ili više pukovnija. General-potpukovnik vodio je diviziju ili *Odjel* od dvije ili tri brigade.³⁹ Sljedeći zapovjednik je general koji je imao vlast nad cijelim krilom pješništva ili konjice, ili (u nedostatku drugih generala) nad krilima obaju snaga.⁴⁰

Svaki general imao je i svoje pomoćnike koji su mu pomagali u svakodnevnim obavezama. Svaki general imao je malu vojnu obitelj koja mu je pomagala obnašati svoje zapovjedne dužnosti. Kad je Lacy proširio broj vojnika, mogao je svakom generalu dodijeliti nadležnog *General-Adjutanten* i *Flügel-Adjutanten*. *General-Adjutanten* odabrani su iz

³² Christopher Duffy. *The Army of Maria Theresa: The Armed Forces of Imperial Austria 1740-1780*. str. 24 (dalje Duffy)

³³ Duffy, 34.

³⁴ Alexander Buczynski, *Gradovi Vojne krajine*, sv. 1. 1997. str. 332. (dalje Buczynski)

³⁵ Buczynski, 332.

³⁶ Buczynski, 332.

³⁷ Buczynski, 332.

³⁸ Duffy, 33.

³⁹ Duffy, 33.

⁴⁰ Duffy, 34.

skupine mudrijih pukovnika ili zapovjednika. Prvi *General-Adjutanten* bio je odgovoran za 'detaljno poslovanje čitave vojske'. On i njegovi kolege vodili su izvješća, tablice, rasporede bitaka i *Haupt-Protocoll* u kojem su bile navedene sve naredbe i raspodjele dužnosti. Ništa manje bitno, djelovao je kao glavni komunikacijski kanal između nadležnog generala i ađutanata njemu podređenih generala.⁴¹ Iako su generali imali određenu pomoć prilikom svakodnevnih obaveza, u vidu pomoćnika koji su rješavali određene zadatke umjesto njih, delegirati zaduženja i angažirati svoje pomoćnike zasigurno je bio jednako zahtjevan svakodnevni posao.

Možda i najvažnije zaduženje generala i faktor koji znatno utječe na rat je protok informacija. Budući da se ovaj rad temelji na korespondenciji koja se odvijala na ratištu, zanimljivo je vidjeti sustav i mehanizme koji su bili potrebni kako bi se informacije što brže kretale. Kad je operativna vojska krenula u kampanju, ustanovila bi *Feld-Post* da bi osigurali prilično brzu cirkulaciju korespondencije s Bečom. To se obično sastojalo od jednog do dva poštanska upravitelja i nekoliko kurira i kočijaša. Hitne pošiljke dostavile bi se ručno ili bi ih dostavio časnik.⁴² Kao što je i navedeno, imperativ je bio na brzom i kvalitetnom protoku informacija, budući da je vijest o stanju na bojištu morala iznimno brzo prijeći nekoliko desetaka, ako ne i stotina kilometara. Stoga je nužno bilo uspostaviti kvalitetan protok informacija.

Vidljivo je kako je vrh austrijske vojske patio od ogromnog organizacijskog problema i manjka poštovanja jedni prema drugima. Nekolicina zapovjednika morala je čekati duboku starost kako bi napokon dobili zaslužen priznanje za svoje vojne uspjehe, budući da su titule i činove dobivali drugi, možda i manje sposobni pojedinci arbitrarnim odlukama. Ovaj kontekst je iznimno važan jer objašnjava poteze i stajališta Draškovića i drugih generala kada su djelovali suprotno od naredbi ili odbijali savjete svojih kolega i zapovjednika. Očigledno su heterogenost i pogodovanje uzrokovali netrpeljivosti koje su se odrazile na svakodnevicu pojedinaca, budući da su se iz dana u dan morali boriti za svoje priznanje i moguće potkopavanje od strane svojih kolega. U takvom je okruženju jasno da će strateške odluke i vojne obaveze pasti u drugi plan ili biti manjkave točnosti. Tako bi se neki austrijski porazi mogli pripisati upravo lošim odnosima koji su prerasli u otvorenu mržnju zbog koje su

⁴¹ Duffy, 136.

⁴² Duffy, 138.

naredbe davane impulzivno i bez promišljanja. Koliko je takvo stanje imalo dalekosežne utjecaje, teško je sa sigurnošću reći, ali za ovaj je rad važno spomenuti koji su sve faktori utjecali na pojedince, njihovu prosudbu i na kraju, njihovo svakodnevno ophođenje s obavezama koje jedan general ima u austrijskoj vojsci.

5. JOSIP KAZIMIR DRAŠKOVIĆ

Ovo poglavlje odnosit će se isključivo na život i djelo Josipa Kazimira Draškovića. Budući da je najvažnije shvatiti ratnu svakodnevicu tog doba, Draškovićev ratni put bit će detaljno prikazan. Draškovićev obiteljski život, odnosno, život izvan njegove vojne profesije je isto važan, stoga će biti navedeno nekoliko detalja iz njegovog privatnog života.

Josip Kazimir Drašković rođen je 4. ožujka, 1714. godine u Trakošćanu⁴³, dvorcu obitelji Drašković. Njegov otac, Ivan V. Antun, sin podmaršala i grofa Ivana IV., istaknuti je član obitelji Drašković koji je stekao čin podmaršala u austrijskoj vojsci boreći se protiv Osmanlija te je bio aktivan u politici gdje se 1712. zalagao za prihvaćanje Hrvatske pragmatične sankcije.⁴⁴ Od 1718. godine obnašao je dužnost banskog namjesnika, a 1732. godine imenovan je za hrvatskog bana.⁴⁵

Svoj vojni put Josip Kazimir započinje 1734. godine, kada s tek napunjenih 20 godina stupa u službu austrijske vojske, a od 1736. do 1739. godine sudjeluje u ratu protiv Osmanlija u Srbiji i Vlaškoj. U razdoblju prije Sedmogodišnjeg rata, Josip Kazimir ističe se svojim vojnim djelovanjem, posebice 1748. godine kada je s 32. pješačkom pukovnijom tijekom ratovanja u Italiji, obranio položaj kraj Campo Freda, a za svoje zaslugе postaje potpukovnikom 1745., pukovnikom 1749. i general-bojnik 1750. godine.⁴⁶ Osim vojnih obaveza, Drašković uspješno ispunjava i svoje grofovske dužnosti. Prisustvuje ustoličenju novog namjesnik⁴⁷, nastoji povećati osobni i obiteljski prestiž izvođenjem impozantnog broja banderijalaca prilikom dolaska vladarice Marije Terezije u Hrvatsku⁴⁸, ali i dolazi u probleme sa zakonom nakon spora oko imanja Popovac.⁴⁹ Nakon suzbijanja seljačke bune u Podravini 1755. godine, Drašković predsjedava odborom kojemu je bio zadatak da „pregleda i preispita štetu koju su seljaci prijavili“, a načinjena je od strane banderijalne čete podbana Ivana

⁴³ Constantin von Wurzbach. *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*. 1856. str. 379 (dalje Wurzbach)

⁴⁴ Trpimir Macan, ur. *Hrvatski biografski leksikon*, 1993. str. 586 (dalje Macan)

⁴⁵ Macan, 586.

⁴⁶ Macan, 590

⁴⁷ Baltazar Adam Krčelić. *Annuae ili histrija 1748 – 1767*. 1952. str. 118. (dalje Krčelić)

⁴⁸ Krčelić, 134.

⁴⁹ Krčelić, 130.

Raucha. Godine 1756. imenovan je u odbor za izradu stalnog urbara i velikim županom Križevačke županije.⁵⁰

Početkom Sedmogodišnjeg rata, u rujnu 1756. godine, Drašković preuzima zapovjedništvo nad brigadom koja se nalazila u češkom Budinu. Nakon prodora Prusa u Sasku i u nakani da zaustave daljnji njihov prodor kroz Češku, general Browne mobilizira budinsku postrojbu, te kreću u smjeru Pirne.⁵¹ Prilikom utaborivanja kod Lovosica 1. listopada⁵², general Browne odluči zanemariti izvještaj svojih izvidnih jedinica i rasporedi trupe na strateške pozicije oko tabora koje će neoprezno odati svoje položaje pruskoj vojsci.⁵³ U zoru, pruska vojska imala je element iznenađenja i bolju poziciju na samom početku bitke, a potpunu katastrofu spriječila je odlučna borba austrijskih trupa, među kojima su se istaknuli i hrvatski banski vojnici pod vodstvom Josipa Kazimira Draškovića.⁵⁴

Tijekom pruske invazije na Češku, Drašković je sudjelovao u nekoliko bitaka za Prag 1757. godine. Budući da je značajna pruska vojska započela opsadu Praga, a u njemu su u tom trenutku boravili carev brat Karlo i drugi knezovi, bio je imperativ obraniti Prag pod svaku cijenu, stoga je iz Varaždina pozvan hrvatski ban Franjo Nadasdy.⁵⁵ Nekoliko dana nakon njihovog dolaska u Prag, točnije 6. svibnja, dolazi do velike bitke uz silan pokolj na jednoj i drugoj strani. Unatoč velikom gubitku, opsada Praga je prekinuta, te započinje kontra-ofenziva austrijske vojske. Pruska invazija Češke trajat će sve do lipnja 1757. godine, kada će bitkom kod Kolina Prusi biti izgurani s prostora Češke. Tijekom velikog povlačenja pruske vojske, trupe pod zapovjedništvom generala Nadasdyja, u čijem su sastavu bile i Draškovićeve trupe, pratile su i postepeno otežavale prusko povlačenje.⁵⁶ Austrijske pobjede omogućiti će osiguravanje Češke i Moravske, protjerivanje pruske vojske iz čitave Češke i provaljivanje na pruski teritorij. Bečki dvor, u spomen na oslobođenje Češke, osniva viteški red koji će nositi ime vladarice Marije Terezije i biti dodjeljen pojedincima za iskazanu vojničku hrabrost i doprinos.⁵⁷

⁵⁰ Macan, 590.

⁵¹ Krčelić, 301.

⁵² Macan, 590

⁵³ Krčelić, 301.

⁵⁴ Krčelić, 301.

⁵⁵ Krčelić, 348.

⁵⁶ Macan, 590.

⁵⁷ Krčelić, 348.

Drašćković je na čelu banske graničarske pukovnije 7. rujna 1757. godine, sudjelovao u bitci kod sela Moysa nedaleko Görlitza⁵⁸ pod zapovjedništvom generala Nadasdyja. Tamo su napali i pobijedili izoliranu prusku vojsku pod vodstvom generala Hansa Karla von Winterfeldta, jednog od rijetkih prijatelja Fridrika II., koji je poginuo tijekom borbe. Krajem te godine, sreća se okrenula na stranu Prusa u bitci kod Breslaua (današnji Wrocław) 5. prosinca, gdje je kralj Fridrik II. osobno potukao snage lotarinškog kneza Karla, generala Dauna i Nadasdyja, te ih natjerao na nazapamćen bijeg sve do češke granice.⁵⁹ Zanimljivo je kako su tadašnje novine umanjile austrijski gubitak izvjestivši o tek nekoliko tisuća mrtvih ili ranjenih, dok se u službenom izvještaju bana Nadasdyja, koji je iznio pred staležima, govori o gubitku 70 000 vojnika, ubijenih, ranjenih ili zarobljenih.⁶⁰

Drašćković je promoviran u podmaršala 10. veljače 1758. godine zbog iskazane hrabrosti i taktičke vještine na bojištu. Potom je preuzeo zapovjedništvo nad prvom pješačkom brigadom (2800 vojnika) u Olomoucu⁶¹. Tijekom pruske opsade Olomouca od 4. svibnja do 1. srpnja 1758. godine, Drašćković je osobno vodio nekoliko napada na garnizon. Opsada je trajala sve do 30. lipnja kada su pruske snage bile prisiljene prekinuti opsadu zbog nestašice hrane, budući da su generali Laudon i Slišćković zaplijenili gotovo 5000 kola provijanata.⁶² Već sljedeći dan, 1. srpnja, Prusi ponovno započinju opsadu, ali ovog puta ih je dočekala spremna austrijska vojska. Nakon uspješne obrane Olomouca, Drašćković je dobio naputak da osobno obavijesti Mariju Tereziju o pobjedi u Beču.⁶³ Za zasluge u obrani Olomouca uručen mu je Mali križ Marije Terezije.⁶⁴

Dresden postaje glavni strateški cilj, te će se voditi žestoke borbe tokom 1759. i 1760. godine za taj grad. Austrijskoj vojsci pomoglo je osvajanje Leipziga 1759. godine koje je omogućilo lakšu opskrbu snaga u borbi za Dresden. Tijekom pruske opsade Dresdena u lipnju 1760. godine, austrijska glavna vojska, pod vodstvom maršala Dauna, marširala je u pomoć braniteljima i uspješno prekinula opsadu grada.⁶⁵ Drašćković sljedeće godine sudjeluje u

⁵⁸ Macan, 591.

⁵⁹ Krčelić, 350.

⁶⁰ Krčelić, 351.

⁶¹ Wurzbach, 379.

⁶² Krčelić, 365.

⁶³ Krčelić, 365.

⁶⁴ Macan, 591.

⁶⁵ Krčelić, 389.

opsadi Glatza (današnji Klodsko) kojeg austrijanci i osvajaju 15. srpnja, a nakon toga i u bitci kod Torgaua 3. studenog.⁶⁶ Ovaj period označava vrhunac austrijskog prodora u pruski teritorij.

Drašković ponovno preuzima komandu nad svojim zborom 1761. godine, uključujući i Erzherzog Ferdinand pješništvo, Los Rios pješništvo, Königsegg pješništvo, Leopold Palffy pješništvo, Baden-Durlach pješništvo i Angern pješništvo. Glavni protivnik tijekom kampanje mu je bio general von Zieten, s kojim je vodio stalne bitke tijekom operacija, ponajviše za mjesto Jägerndorf koje je nekoliko puta prelazilo iz jedne strane u drugu.⁶⁷ Istaknuo se u zauzimanju Schweidnitza, ali već sljedeće godine u ponovljenoj bitci pada u prusko zarobljeništvo.⁶⁸ Nakon potpisivanja sporazuma u Hubertusburgu 1763. godine, Drašković je pušten iz zatočeništva, a 28. veljače, promoviran je u *Feldzeugmeistera*⁶⁹ (general topništva i/ili pješništva⁷⁰) i imenovan zapovijedajućim generalom u Sedmogradskoj (današnji Erdelj)⁷¹. Josip Kazimir Drašković umire 9. studenog 1765. godine na svome posjedu Klenovnik u Hrvatskoj. Posthumno je Draškoviću, 11. studenog 1765. godine, uručen viteški križ reda Marije Terezije, titula koju je smatrao krunom svoje profesionalne karijere, ali ju zbog raznih razloga nikada nije osobno primio.⁷²

⁶⁶ Macan, 591.

⁶⁷ Internet Kronoskaf: Project Seven Years War, http://www.kronoskaf.com/syw/index.php?title=Dra%C5%A1kovi%C4%87_von_Trako%C5%A1%C4%87an,_Josip_Kazim%C3%ADr_Count (posjet 29.3.2017., posljednji put mijenjano 14.9.2014.)

⁶⁸ Macan, 591.

⁶⁹ Wurzbach, 379.

⁷⁰ Buczynski, 332.

⁷¹ Macan, 591.

⁷² Internet Kronoskaf: Project Seven Years War, http://www.kronoskaf.com/syw/index.php?title=Dra%C5%A1kovi%C4%87_von_Trako%C5%A1%C4%87an,_Josip_Kazim%C3%ADr_Count (posjet 29.3.2017., posljednji put mijenjano 14.9.2014.)

6. VOJNA KORESPONDENCIJA JOSIPA KAZIMIRA DRAŠKOVIĆA

Kao što je već spomenuto u uvodu, ovaj rad je koncipiran u dva dijela. Prvi dio bavio se teorijskom i metodološkom problematikom vojne povijesti i generalnim stanjem vojne povijesti unutar historiografije. Činjenica je da, gledano s metodološkog aspekta, vojna povijest slijedi zastarjele principe i pristupe obrađivanju izvora⁷³, no zastarjeli pristupi ne znače nužno i nekvalitetne pristupe. Za izvore koji slijede, odnosno vojnu korespondenciju iz fonda Drašković, *Sachtkritik*, odnosno pristup izvorima propagiran i populariziran od strane Hansa Delbrücka, u najmanju je ruku nesiguran pristup. Takav pristup ponajviše zahtijeva apsolutan i beskompromisan kritički pristup izvorima. Uostalom i samo ime upućuje na to. Međutim, obrađujući izvore, primijetio sam da određene kontroverzne tvrdnje unutar pisama primjerice, podcjenjivanje protivničkih snaga ili uzdizanje postignuća vlastitih trupa, nisu nužno plod subjektivne interpretacije autora na negativan način, već su to mišljenja temeljena na trenutnim saznanjima i informacijama koje su pojedincima bile dostupne.

Iz tog razloga, određene tvrdnje iznesene u pismima nisu nužno podložne odbacivanju zbog svoje netočnosti, već su ogledalo i prikaz svakodnevice visokopozicioniranih pojedinaca unutar austrijske vojske za vrijeme Sedmogodišnjeg rata. Osim toga, korespondencija sadrži i pisma pisana od strane drugih generala austrijske vojske s pomoću kojih možemo vidjeti percepciju zbivanja iz više od jednog gledišta, u ovom slučaju samo Josipa Kazimira Draškovića. Time se stvara bolja slika za jedan od temeljnih ciljeva ovog rada, a to je pobliže pojašnjavanje funkcije i svakodnevice generala i drugih časnika austrijske vojske. Izvori su obrađeni kronološki.

⁷³ Više o toj temi u poglavlju 2.2. Metodologija Vojne povijesti

6.1 DOPIS GENERALA LAUDONA GROFU DRAŠKOVIĆU

6.1.1 ERNST GIDEON LAUDON

Prije obrade samih izvora, važno je spomenuti ponešto i o autoru ovog pisma. General Laudon, punim imenom Ernst Gideon Laudon, jedna je od najvažnijih figura austrijske vojske za vrijeme Sedmogodišnjeg rata. Rođen 2. veljače 1717. godine u Tootzenu u Livoniji u vojničkoj obitelji škotskog podrijetla. Njegov otac, Gerhard Otto, služio je u švedskoj službi, dok je Ernst pristupio ruskoj vojsci kao kadet 1732. godine.⁷⁴ Po završetku rusko-turskog rata 1740. godine, razočaran mogućnostima pruženima u ruskoj vojsci, Laudon napušta ruske redove te započinje potragu za novim poslodavcem koji će mu omogućiti nastavak vojne karijere. Neuspješno pokušava pristupiti u službu Fridrika II, te naposljetku postaje zapovjednikom Trenkovog korpusa u Beču 1744. godine.⁷⁵ Uz njegov pristup u austrijsku službu veže se i anegdota u kojoj je, čekajući na audijenciju s vladaricom Marijom Terezijom, u predvorju ispričao svoj dosadašnji vojni put jednom plemiću, za kojeg je Laudon tek naknadno saznao da je nitko drugi nego suprug Marije Terezije, Franjo Stjepan Lotarinški.⁷⁶

S početkom Sedmogodišnjeg rata, Laudon dobiva čin pukovnika, a već 1757. postaje general-bojnik.⁷⁷ Ovdje započinje Laudonova i više nego bogata priča u austrijskoj vojsci. Nakon opsade Olomouca od strane pruske vojske, Laudon uspijeva svojim vojnim manevrima natjerati pruske snage na povlačenje. Uslijedila je i pobjeda u bitci kod Kunersdorfa nakon koje je promaknut u čin generala konjice i zapovjednika cijele Češke, Moravske i Šleske.⁷⁸ Pobjede u bitkama kod Landeshuta i Glatza 1760. godine podižu moral cijeloj austrijskoj vojsci koja je u to vrijeme uživala u brojnim uspjesima na bojištu. U kolovozu te godine, Laudon je poražen u bitci kod Liegnitza, nakon koje će započeti netrpeljivost unutar zapovjednih redova austrijske vojske.⁷⁹ Sve do kraja rata, Laudon je vodio bitke protiv pruskih snaga i gotovo neprijateljskog odnosa koji se razvio između pojedinih austrijskih

⁷⁴ John V. Dodge, ur. *Encyclopaedia Britannica*. Vol. 14, *Libido to Mary, Duchess of Burgundy*. 1964. str. 408 (dalje Dodge)

⁷⁵ Dodge, 408.

⁷⁶ http://www.kronoskaf.com/syw/index.php?title=Loudon,_Baron_Ernst_Gideon

⁷⁷ Dodge, 408.

⁷⁸ Dodge, 408.

⁷⁹ Dodge, 408.

generala, posebice prema Daun i Lacy koji su imali oprečno stajalište po pitanju vojne strategije.⁸⁰

Po završetku rata i potpisivanjem mira, netrpeljivost između Laudona i Lacya bila je još uvijek sveprisutna, te je tek na inzistiranje vladarice Marije Terezije, Laudon ostao u austrijskoj službi, zapovjedajući postrojbama u Češkoj i Moravskoj od 1769. do 1772. godine.⁸¹ Nakon odrješenja od zapovjednih dužnosti, 1776. godine trajno se smješta u Hadersdorf nedaleko Beča, a u veljači 1778. godine imenovan je maršalom austrijske vojske.⁸² Iste godine, Laudon je popravio odnose s drugim generalima, te je sudjelovao u Bavarskom nasljednom ratu. U to vrijeme, Laudon nije bio u cvijetu mladosti, ali ponovno je vojno aktiviran nakon neuspjeha drugih generala u ratu protiv Osmanlija. Tek u poznim godinama, Laudon je dobio privilegiju samostalno zapovijedati vojskom, što se pokazalo iznimno uspješnim nakon osvajanja Beograda 1789. godine.⁸³ Ernst Gideon Laudon umro je 14. srpnja 1790. godine kao vrhovni zapovjednik austrijske vojske, čin koji mu je osobno dodjeljen od strane cara Leopolda.⁸⁴

⁸⁰ Dodge, 408.

⁸¹ Dodge, 408.

⁸² Dodge, 408.

⁸³ Dodge, 408.

⁸⁴ Dodge, 408.

6.1.2 LAUDONOVO PISMO

29. ožujka, 1759. Fulnek⁸⁵

Laudon pismo otvara iskazujući poštovanje Draškoviću „hochgebohrener Graf“, kao što bi se i očekivalo za službenu korespondenciju. Napominje kako je zadužen „zeugsmann“ sigurno stigao te uspješno dostavio pismo koje je Drašković poslao. Napominje kako je trenutno preokupiran napornim poslovima i da ima još previše stvari za obaviti, ali unatoč tome želi čestitati maršalu Daunu na velikoj pobjedi.⁸⁶ Već u ovih par redaka vidljivi su temeljni problemi ovih izvora, a jedan od najvećih je nepostojanje konteksta. Iako je fond sadržajan i sastoji se od više stotina rukopisa, oni su većinom nepovezani pa se stvara situacija u kojoj se obrađuje rukopis bez uvida u to što je, primjerice, Drašković pitao ili generalno kako se korespondencija odvijala i koji je njen kontekst. No, iako takve prepreke predstavljaju problem i otežavaju interpretaciju, sam sadržaj rukopisa može se donekle prikazati. U ovom slučaju, uz određeno istraživanje, može se pronaći da je nekoliko dana prije ovog pisma, general Daun izvojevao pobjedu protiv Prusa u jednoj od bitaka kod Trutnova, stoga je logično zaključiti kako ovom prilikom Laudon prenosi svoje čestitke upravo za tu bitku.

Nakon čestitke na pobjedi, Laudon opisuje svoju situaciju napominjući kako mu je naređeno premjestiti svoje trupe, budući da je u blizini primijećena neprijateljska vojska koja je bolje opremljena i brojnija od Laudonove.⁸⁷ To Laudonu predstavlja problem jer smatra kako bi premještanje vojske bilo izrazito pogubno, budući da bi se odvojili od linije snabdijevanja.⁸⁸ Osim toga, Laudon smatra kako je napuštanje njihovog trenutnog položaja, u ovo doba godine, posve nepotrebno⁸⁹, vjerojatno aludirajući na činjenicu da čak i u slučaju neprijateljskog napada, Laudon će biti u mogućnosti obraniti položaj do dolaska pojačanja. Dodatni argument kojim pokušava ojačati svoju argumentaciju za ostanak na položaju, je ta da je veći dio granice sa Šleskom pod pruskom okupacijom⁹⁰ te će ga u slučaju mobilizacije i premještaja vojske vrlo vjerojatno napasti s više strana nadiruće pruske snage na otvorenom

⁸⁵ Mjesto u današnjoj istočnoj Češkoj, nedaleko Ostrave

⁸⁶ „Vojna korespondencija“. Fond obitelji Drašković. Signatura: F 49 2-2 (A)

⁸⁷ „Vojna korespondencija“. Fond obitelji Drašković. Signatura: F 49 2-2 (B)

⁸⁸ „Vojna korespondencija“. Fond obitelji Drašković. Signatura: F 49 2-2 (B)

⁸⁹ „Vojna korespondencija“. Fond obitelji Drašković. Signatura: F 49 2-2 (B)

⁹⁰ „Vojna korespondencija“. Fond obitelji Drašković. Signatura: F 49 2-2 (B)

terenu, što bi u tom slučaju značio neminovan Laudonov poraz.⁹¹ Laudon čak i daje pretpostavku o veličini pruske vojske koja bi mogla presjeći njihov put, a u ovom slučaju se radi o 14 bataljuna, odnosno između pet i šest tisuća vojnika.⁹²

Ako se poslužimo dostupnim informacijama koje imamo, možemo otprilike rekonstruirati naredbu oko koje se Laudon toliko protivi. Prvi detalj koji moramo uzeti u obzir je činjenica da je pogranično područje pod opsadom. Da je Laudon sa svojom vojskom stacioniran bilo gdje u unutrašnjosti ili na sigurnoj udaljenosti od granice sa Šleskom, premještanje vojske vjerojatno ne bi bio toliko opasan. Stoga je logično zaključiti da se nalazi negdje na ili blizu pograničnog područja. Nešto kasnije u pismu, Laudon spominje kako mu je baza u Fulneku, nedaleko Ostrave u Moravskoj, dok dio vojske šalje u Jagerndorf, današnji Krnov. Iz ovog poteza mogu se zaključiti dvije stvari: prvo, položaj koji Laudon trenutno zauzima nije u neposrednoj opasnosti, makar je smješten u pogranično područje te se Laudon ondje osjeća dovoljno sigurno da dio vojske postavi na samu granicu u Jagerndorf; drugo, Laudon je očigledno dobio naredbu da vojsku premjesti na manje sigurno mjesto. Ako uzmemo u obzir nedavnu bitku kod Trutnova, koje je oko stotinjak kilometara udaljeno od Fulneka, moguća naredba od strane Draškovića mogla je biti ta da uhvati prusku vojsku u povlačenju kroz pogranično područje i onemogućiti joj spajanje s ostatkom pruskih redova. Geografski gledano, nedaleko Trutnova nalazi se brdovito područje u kojem je klanac, idealan za presresti i opkoliti vojsku u povlačenju. Veliki problem predstavlja to što bi se za pravilnu izvedbu tog plana Laudon morao probiti kroz neprijateljske položaje i prvu crtu borbe te je vjerojatno osobno procijenio kako je to iznimno rizično. Iako je nemoguće sa apsolutnom sigurnošću reći kako je stvarno naredba glasila, informacije koje su dostupne sugeriraju da je mogla biti formulirana na ovaj ili sličan način.

U nastavku pisma Laudon spominje sličnu situaciju u kojoj se našao Karl Lonigh prilikom svojeg marša, gdje je pretrpio poraz upravo zbog napuštanja sigurnosti svojeg položaja.⁹³ Umjesto da maršira u opasnost, Laudon predlaže sljedeće: dio svojeg zbora, većinom lake trupe, poslat će, zajedno s opremom i provijantima, da se sastanu s Draškovićevim trupama te da marširaju prema položaju na kojem se nalazi Mahriss Osfritz.

⁹¹ „Vojna korespondencija“. Fond obitelji Drašković. Signatura: F 49 2-2 (B)

⁹² „Vojna korespondencija“. Fond obitelji Drašković. Signatura: F 49 2-2 (C)

⁹³ „Vojna korespondencija“. Fond obitelji Drašković. Signatura: F 49 2-2 (C)

Ondje će formirati vojni kordon koji pruske snage neće očekivati, a faktor iznenađenja doprinijet će im u bitci.⁹⁴ U međuvremenu će Laudon napustiti bazu u Fulneku i zaputiti se sa svojom vojskom prema Jagerndorfu i Troppauenu, današnja Opava, gdje će napraviti nužne popravke konjice i topništva te, samim time, stvoriti zaštitu s lijevog i desnog krila u slučaju napada na glavnu bazu u Fulneku ili ikakvih pokušaja probijanja granice.⁹⁵ Napominje kako će maršal U. Wolffersdorf sa svojom 5. pukovnijom preuzeti zapovjedništvo nad Jagerndorffom u slučaju većeg pruskog napada.⁹⁶

Laudonovo pismo upućuje na nekoliko ključnih stvari koje su važne u kontekstu ovog rada. Iako je Drašković bio Laudonu nadređen, očigledno je postojala mogućnost konstruktivne kritike i izražavanja svojeg mišljenja oko vojno-strateških pitanja. Laudon ne samo da odbija Draškovićevu naredbu, već predlaže gotovo sasvim oprečnu alternativu zadanoj naredbi, što je zanimljivo vidjeti ako uzmemo u obzir stereotipno shvaćanje vojnih časnika kao osoba koje slijepo slušaju i drže se zapovijedi. Osim toga, vidljivo je da je Laudon svjestan opasnosti u koju bi stavio svoje vojnike, ali pitanje je odlučuje li to on iz empatičnih razloga ili zato što ne želi riskirati svoj ugled jednim nepotrebnim porazom. Nažalost, unutar ovog pisma nisu vidljivi odgovori na to pitanje, niti se igdje implicira Laudonova empatija prema svojim trupama, ali jedna stvar je vidljiva, a to je da je glavni zadatak jednog generala osigurati kvalitetnu opskrbu svojih trupa.

Ovdje bih istaknuo kako smatram da je to vjerojatno problem koji je na svakodnevnoj bazi mučio svakog generala ili zapovjednika. Laudon i drugih zapovjednici bili su svjesni da je ključ ratovanja visok moral, koji se može zadovoljiti pobjedama u bitkama, ali najviše se zadovolji pružajući ono najvažnije vojniku, a to je hrana, smještaj i sigurnost. Tek na drugom mjestu u svakodnevnom ophođenju jednog generala dolaze vojno-taktičke brige, budući da je bez kvalitetne opskrbe svako daljnje vojno planiranje posve besmisleno. Stoga ovo Laudonovo pismo daje sasvim solidan uvid u ono najvažnije, a to je svakodnevica jednog generala.

⁹⁴ „Vojna korespondencija“. Fond obitelji Drašković. Signatura: F 49 2-2 (C)

⁹⁵ „Vojna korespondencija“. Fond obitelji Drašković. Signatura: F 49 2-2 (D)

⁹⁶ „Vojna korespondencija“. Fond obitelji Drašković. Signatura: F 49 2-2 (D)

6.2 NALOZI DVORSKOG RATNOG VIJEĆA

6.2.1 DVORSKO RATNO VIJEĆE

Kao i u Laudonovom slučaju, nužno je objasniti što je uopće Dvorsko ratno vijeće. Dvorsko ratno vijeće (njem. *Hofkriegsrat*) osnovano je 1556. godine u Beču kao središnje vojno nadležstvo za sve habsburške zemlje. Naravno, tome su se protivili ugarski i hrvatski staleži, jer su palatin u Ugarskoj i ban u Hrvatskoj time ustvari izgubili vrhovno vojno zapovjedništvo. Oni su tek 1715. godine na zajedničkom saboru u Požunu priznali da se država ne može braniti samo insurekcijskom vojskom, nego da je za to potrebna i stalna stajaća vojska.

Time su se staleži zapravo podredili Dvorskom ratnom vijeću, jer je upravo ono bilo nadležno za stajaću vojsku. Dvorsko ratno vijeće imalo je tri odjela: *militare iduciale* (pravosudni poslovi), *militare publico-politicum* (opća uprava) i *militare oeconomicum* (financijska uprava). Rudolf II. je 1578. godine povjerio upravljanje Hrvatsko-slavonskom vojnom krajinom svome stricu, nadvojvodi Karlu, vladaru unutrašnjoaustrijskih zemalja i osnivanje Dvorskog ratnog vijeća u Grazu. Ono je na tom području preuzelo ne samo vojnu, nego i financijsku i sudsku upravu, čime je to područje izuzeto od vlasti bana i Sabora. Dvorsko ratno vijeće u Grazu ukinuo je Josip I. 1705. godine na nagovor princa Eugena Savojskog, ali je carsko rješenje provedeno tek 1709. godine. Sve vojne poslove Habsburške Monarhije ponovno je preuzelo Dvorsko ratno vijeće u Beču. Ono je ukinuto 1848. godine kada je u Beču osnovano vojno ministarstvo.

6.2.2 NALOG DVORSKOG RATNOG VIJEĆA

30. studenoga, 1759., Beč

Nalog započinje s formalnim obraćanjem Draškoviću „geliebt und geehrter herr general feldgecugmeister und commandant“⁹⁷ te se nastavlja sa zapovijedima i uputama. Drašković dobiva obavijest kako mu je pozadina oslobođena (vjerojatno se misli na prostor koji je bio pod okupacijom ili prostor koji je bio nesiguran za prohod vojske) te da što prije svoj zbor podvrgne maršu prema Bilistenu gdje je jučer stigao pukovnik Rohr Mundlleh.⁹⁸ On se nije dugo zadržavao ondje, već je nastavio sa svojom vojskom u daljnji marš kako bi osigurao područje te predlaže Draškoviću da svoju vojsku odmori u crkvi (vjerojatno se misli na crkveno imanje ili prostor gdje se trupe mogu utaboriti) nedaleko Billistena. Ujedno, neprijatelj je uočen kako maršira prema sjeveru, stoga se pretpostavlja da se vraćaju u svoju zimsku bazu te se Draškoviću preporuča da i on sam to što prije napravi.⁹⁹

Ovaj nalog daje nam uvid u nekoliko važnih stvari. Prvo, primjećuje se način na koji funkcioniraju marševi vojski, odnosno, marš prestaje biti samo nasumičan manevar vojske od točke A do točke B, već su u pojedine marševe uključeni i drugi zborovi koji osiguravaju slobodan i siguran put. Ovo je iznimno važno, budući da su se vojne kolone koje bi marširale poljem znale protezati duž nekoliko kilometara te je bilo iznimno zahtjevno adekvatno reagirati na neočekivanu opasnost. Zanimljivo je i primijetiti kako se navode i punktovi gdje se vojska može odmoriti, što samo ukazuje na činjenicu koliko se kvalitetno istražio teren kojim će se proći i koliko se shvaća princip marša jednog većeg vojnog zbora.

Druga stvar koja se ovdje navodi, a iznimno je važna za ranonovovjekovno ratovanje, je zimsko baza ili *winter quartier*. Sam datum pisanja ovog naloga indikativan je tome da se zima bliži i da je nužno utaboriti se i čekati proljeće, kada će vrijeme biti pogodnije za ratovanje. Ratovanje zimi je rijetkost za vrijeme ranog novog vijeka, ponajviše zbog neadekvatne opreme koja bi ostavila vojnike izloženima nepogodnim vremenskim uvjetima, a i zbog nemogućnosti održavanja linije opskrbe, opet zbog nepogodnog vremena. Svi ti čimbenici utjecali su na tradiciju osnivanja zimskih baza koje bi pružile utočište do

⁹⁷ „Vojna korespondencija“. Fond obitelji Drašković. Signatura: F 49 1

⁹⁸ „Vojna korespondencija“. Fond obitelji Drašković. Signatura: F 49 1

⁹⁹ „Vojna korespondencija“. Fond obitelji Drašković. Signatura: F 49 1

proljeća.¹⁰⁰ Vojske bi većinom bile stacionirane u pozadinska mjesta s dovoljno hrane, smještaja i ostalih potrepština, ali da ujedno budu dovoljno blizu njihovom prvotnom mjestu na bojištu. Generali i viši zapovjednici redovito su zimi odlazili na svoja imanja kako bi se pobrinuli za osobne poslove i vidjeli obitelj, dok bi zapovijedanje vojskom ostavili nižim oficirima koji su bili primorani provesti zimu utaboreni u bazi.¹⁰¹ Postoje primjeri zapovjednika koji bi uzeli dopust tijekom zimske stanke i ponekad se vratili tek nakon više od godine dana, ostavivši svoje podređene da obavljaju sve potrebne zadaće umjesto njih.¹⁰² Takva praksa nije bila tolika rijetkost, što opet upućuje na veliku neorganiziranost i gotovo kaotično stanje među višim činovnicima austrijske vojske.

¹⁰⁰ Duffy, 139.

¹⁰¹ Duffy, 140.

¹⁰² Duffy, 140.

6.3 NALOG JOSIPA KAZIMIRA DRAŠKOVIĆA DRUGIM GENERALIMA

21.?.1760., ?

Jedan od rijetkih primjeraka osobne korespondencije Josipa Kazimira Draškovića koja daje uvid u njegove zapovijedi. Nažalost, izvor je u poprilično dotrajalom stanju te su određeni dijelovi teksta jednostavno nečitljivi, među kojima su datum i mjesto pisanja pisma. No pokušat ću putem obrade izvora odgonetnuti ili barem otprilike vremenski i topografski smjestiti ovo pismo.

Sami uvod pisma je u objektivno najlošijem stanju, te se iz njega može vrlo malo saznati, no, budući da je u fondu ovaj dio nazvan „Nalog Josipa Kazimira Draškovića drugim generalima“, moguće je da je ovo tek jedan od nekolicine identičnih primjeraka korespondencije koji su poslani raznim generalima kako bi ih obavijestili o novim informacijama. Prva potpuna informacija koju ovo pismo pruža je obavijest o opsadi „Thenhanrena“ od strane generala Lasya. Osim obavijesti o opsadi, navodi se kako je Lasy omogućio oporavak linije snabdijevanja koja je do tog trenutka bila prekinuta te da planira formirati položaje koje će onemogućiti dolazak neprijateljskog pojačanja, budući da se branitelji nisu htjeli predati.¹⁰³

U nastavku pisma prvi se put susrećemo s Josipom Kazimirom Draškovićem u svojoj zapovjedničkoj ulozi. Drašković formulira zapovijedi na sljedeći način, napominje kako je gradišćanski zbor krenuo iz Falkenberga te da im je cilj spojiti se s pukovnijom pukovnika Kuhna, svim husarima, osim onima kojima zapovijeda general Nadasdy, i krenuti prema Schatteneku.¹⁰⁴ Po dolasku u Schattenek, naredba je da se utvrde položaji, kako bi u slučaju napada bili spremni reagirati te da će dobiti naredbu za daljnji pokret tek kada se sazna put kojim je neprijatelj odlučio ići.¹⁰⁵ Posljednja razumljiva informacija koja se može saznati iz ovog teksta je da će Drašković sa svojom vojskom pokušati presjeći neprijateljski put.¹⁰⁶

¹⁰³ „Vojna korespondencija“. Fond obitelji Drašković. Signatura: F 49 43

¹⁰⁴ „Vojna korespondencija“. Fond obitelji Drašković. Signatura: F 49 43

¹⁰⁵ „Vojna korespondencija“. Fond obitelji Drašković. Signatura: F 49 43

¹⁰⁶ „Vojna korespondencija“. Fond obitelji Drašković. Signatura: F 49 43

Što se same naredbe tiče, Drašković smatra kako je korak ispred neprijateljske vojske te smatra da će ubrzo saznati njihov plan. Zbog toga mobilizira druge generale kako bi uspješno izveli ovu operaciju. Iz ovog pisma možemo zaključiti da je Drašković imao određenu moć prilikom donošenja važnih odluka. Ipak se mora uzeti u obzir da je njegova titula 1760. godine glasila FML odnosno *Feldmarshall Lieutenant* (podmaršal), što bi ga svrstalo negdje u sredinu relevantnosti unutar generalske strukture. Imala je svoju težinu, ali još uvijek je bila daleko od vrha zapovjednih struktura. Sustići neprijatelja ili postaviti kvalitetnu zasjedu zahtijeva iznimnu koordinaciju i oštar vojno-strateški um, kojeg je Drašković očigledno posjedovao, ne samo u ovom primjeru, već tijekom cijele svoje vojne karijere. Unatoč tome što nema dovoljno informacija kako bi se odgonetnulo o kojoj se točno operaciji radi i koji je njezin ishod bio, iznimno je zanimljivo primijetiti Draškovićev entuzijazam i angažiranost, a ujedno i dalekosežnost njegovih zapovijedi, pogotovo ako se uzme u obzir da je većinu 1760. godine proveo stacioniran u Šleskoj, dok su postrojbe kojima izdaje naredbe bile stacionirane na prostoru današnje istočne Njemačke. Ova činjenica je i pokazatelj koliko je protok informacija bio ključan i razvijen, ako se korespondencija mogla odvijati duž nekoliko stotina kilometara, u doba prije bilo kakvog automatiziranog transporta.

Ovime bih dotaknuo i drugi problem koje ovo pismo predstavlja, a to je mjesto i vrijeme njegovog pisanja. Određene indicije i pokazatelje koji bi nam mogli odgonetnuti ovu enigmu nalazimo u usporedbi s činjenicama iz pisma i Draškovićevim vojnim putem te godine. Znamo da je Drašković 1760. godinu proveo zadužen za operacije u Šleskoj, ali u pismu navodi da kreće ususret neprijateljskoj vojsci koja se kreće negdje na području današnje zapadne Češke. Znamo i da su u srpnju 1760. godine Prusi opsjeli Dresden, dok je austrijska vojska, u čijim redovima je bio i Drašković, započela opsadu Glatza (današnji Klodsko). Budući da je opsada Dresdena trajala duže od opsade Glatza, moja pretpostavka je da se Drašković priključio generalu Daun, koji je krenuo pomoći prilikom obrane Dresdena, budući da se operacije koje Drašković navodi u pismima, kao prvo, odvijaju nedaleko Dresdena, a drugo, zvuče kao operacije kojima je cilj demoralizirati i prekinuti prusku opsadu bez direktnog otvorenog sukoba. Unatoč manjku točnih informacija, smatram kako je ovo pismo pisano u razdoblju između kolovoza i listopada 1760. godine, vjerojatno na području zapadne Češke, odnosno, logika i informacije koje imamo, upućuju na takav zaključak.

6.4 KONCEPT PISMA DVORSKOM RATNOM VIJEĆU

18. siječnja, 1760., Šleska

Jedno od rijetkih pisama iz fonda koje je Drašković osobno napisao. Unatoč svojoj manjkavosti u sadržaju, ovo pismo nam otkriva jednu iznimno važnu stvar vezanu uz Draškovićevu percepciju korespondencije. Ako se ovo pismo usporedi s prethodnim obrađenim pismom, odnosno, pismom u kojem se Drašković obraća svojim kolegama, vidljiva je promjena načina pisanja koja je očigledno bila znak poštovanja prema nadređenima unutar Dvorskog ratnog vijeća. Drašković se iznimno trudi pisati toliko prozaičnim tonom da je ponekad gotovo nemoguće dešifrirati što je napisano u pismu. No to isto dosta govori o Draškoviću i njegovom odnosu prema Dvorskom ratnom vijeću. Nije tajna da je Drašković godinama čekao na promaknuće koje mu je sustavno izmicalo ili dopadalo u ruke manje sposobnih kolega, stoga je moguće da se Drašković htio prikazati u što pozitivnijem i inteligentnijem svjetlu kako bi ga Dvorsko ratno vijeće primijetilo, ako već ne zbog njegovih vojnih postignuća, onda barem zbog prikazanih manira i inteligencije.

Iako pismo nije pretjerano sadržajno, odaje nam nekoliko važnih stvari. Siječanj je 1760. godine i možemo pretpostaviti da je Drašković u zimskoj bazi sa svojim trupama te da čeka proljeće i nastavak borbe. Ono što se da razumjeti iz pisma je Draškovićeva obavijest Dvorskom ratnom vijeću u kojoj ih informira o stanju svojih trupa. Napominje kako ima 7000 vojnika u različitim stanjima te da prolaze proces oporavka.¹⁰⁷ Položaj koji drže postepeno utvrđuju i planiraju dočekati nastavak borbi u tom mjestu. Osim toga, Drašković predlaže Dvorskom ratnom vijeću da obavijeste generala Fauseea, smatrajući kako će ih on poslušati, da postavi svoje trupe u Hautzowsko i da ondje provedu zimu.¹⁰⁸

Osim što piše na iznimno uzvišen način, Draškoviću je očigledno stalo do mišljenja koje Dvorsko ratno vijeće ima o njemu, stoga se trudi informirati ih o svim važnijim pojedinostima vezanima uz svoje trupe. No, situacija oko generala Fauseea, ako sam to ispravno shvatio, ukazuje na već nekoliko puta spomenuti inherentni problem austrijske vojske. Netrpeljivost i manjak razumijevanja u vrhu zapovjednih struktura austrijske vojske je i u ovom primjeru vidljiv kao iznimno relevantan i sveprisutan faktor. Iako nije eksplicitno

¹⁰⁷ „Vojna korespondencija“. Fond obitelji Drašković. Signatura: F 49 35

¹⁰⁸ „Vojna korespondencija“. Fond obitelji Drašković. Signatura: F 49 35

istaknuto, očigledno Drašković i Fausee nisu u pretjerano prijateljskom odnosu te na vrlo djetinjast način međusobno komuniciraju. Ovdje bih htio ponovno istaknuti kako to ne mora nužno biti istinito, budući da je kontekst iznimno teško razumjeti, ali ako uzmemo u obzir činjenice i brojna svjedočanstva o lošim međuljudskim odnosima u austrijskoj vojsci, nije toliko nevjerovatno da u se ovom pismu upravo manifestira jedan takav primjer netrpeljivosti.

S druge strane, stavivši se u Draškovićevu poziciju, jasno je koliko je pozicija generala u austrijskoj vojsci bila ponajviše psihički naporna. Osim stalne životne ugroženosti koja je sveprisutna u ratu, svakodnevno udovoljavanje svojim nadređenima i nošenje s poprilično negativnim karakternim osobinama svojih kolega, čine ovu funkciju neopisivo stresnom. Stoga ako sagledamo izvore i njihov sadržaj, vidljivo je da je svakodnevica jednog zapovjednika bila sve samo ne jednostavna.

7. KOMPARACIJA DRAŠKOVIĆ – SERMAGE

Budući da se prethodno poglavlje bavilo Delbrückovskom *Sachtkritikom*, ovo poglavlje fokusirat će se na onaj drugi metodološki pristup, a to je Robertsov komparativni pristup. Za komparaciju će poslužiti pisma grofa Sermagea pisana isto u doba Sedmogodišnjeg rata. Ova pisma su odlična podloga za usporedbu iz nekoliko razloga. Prvo, vremensko razdoblje tijekom kojeg su pisana pisma grofa Sermagea identično je Draškovićevom, tako da će usporedba percepcija i njihovih funkcija biti kvalitetnija. Drugo, Sermage i Drašković bili su u rodbinskoj vezi, budući da je Sermageova žena bila Draškovićeva sestra te se Josip Kazimir Drašković spominje u njegovim pismima, što omogućuje još jedan način gledanja Josipa Kazimira Draškovića. Iz tih razloga smatram kako je obrada i prikaz sadržaja ovih pisama iznimno korisna za ovaj rad.

Prije samih pisama bilo bi dobro napisati i par rečenica o samom grofu Sermageu. Punim imenom Petar Troillo (Troyllus) Sermage, bio je sin baruna Josipa Sermagea, nasljednika francuske dinastije Sermage koja se u 17. stoljeću nastanila na hrvatskom prostoru. Njegovo djetinjstvo i adolescencija bili su obilježeni raznim nepodopštinama koje je stalno izvodio pa se tako spominje da je jednom prilikom pobjegao od kuće i otišao u Salzburg na nekoliko tjedana.¹⁰⁹ Nakon tih nekoliko eskapada, Petar se posvetio školovanju i ubrzo se priključio vojsci. Imenovan je grofom 1749. godine¹¹⁰, a zahvaljujući svojim zaslugama brzo će napredovati u vojnim redovima, tako da će početak Sedmogodišnjeg rata dočekati kao zapovjednik svoje vlastite kompanije.¹¹¹ Bio je oženjen za Annu Mariu Drašković, sestru Josipa Kazimira Draškovića, s kojom je imao petero djece.¹¹²

¹⁰⁹ Josip Matasović. *Die Briefe des Grafen Sermage aus dem sieben jährigen Kriege*. str. 30. (dalje Sermage)

¹¹⁰ Krčelić, 41.

¹¹¹ Sermage, 31.

¹¹² Sermage, 35.

7.1 PISMA GROFA SERMAGEA

1. PISMO

Prvo pismo je pisano u Marburgu¹¹³ 14. kolovoza 1758.. U njemu grof Sermage obavještava svoju ženu o svojem dolasku u kompaniju kapetana (Hauptman) Goimercza gdje je sa izvjesnim Brandisom dogovorio prodaju konja za 40 dukata. Zadatak o dovođenju konja dodijelio je Andrasu koji, kako piše: „Konijvnogo jahati nezna, da mlad zdrav ij nikakove falinge nima.“¹¹⁴

2. PISMO

Već se u drugom pismu pisanom 11. rujna 1758. u Brinu (Brno) spominju prve vojne akcije: „Vonneyen 'zeitung.' Werdest du wohl aus den Vienger blath endnohmen haben, waß vor bluth Vergessen zwischen Moschoviter und Breisen gewesen ist, man sagt alhier dß boze(n) seiths geg. 80 (m.) gefallen wehren, sey es doch wie es wolle es wird doch vihl wenig. sein, dß nurdie Moschovit. Den blatz erhalten und der König in Breysen sich Retterieren hat.“¹¹⁵ Zanimljivo je što se u paragrafu navodi bitka u kojoj je stradalo 80.000 vojnika. Vjerujem kako se ovdje radi o bitci kod Zorndorfa koja se odvila 25. kolovoza 1758. i koja se smatra jednom od većih bitaka Sedmogodišnjeg rata. Broj stradalih je očigledno preuveličan, budući da je teško povjerovati da je 80.000 vojnika uopće bilo u bitci toga dana. No broj stradalih je bio značajan sa obje strane, vjerojatnije oko 30.000, što je i dalje popriličan broj, dovoljan da stvori percepciju sukoba kao gotovo kataklizmičkog događaja.

*Pridavek kronike*¹¹⁶ o istom događaju svjedoče drugačije, navodeći kako je palo 3000 vojnika, od toga pola ruskih vojnika, a pola pruskih, koliko su oružja oteli te da je grof Schwerin zarobljen. Prepoznat ćemo događaj u sljedećim rečenicama: „25. (kolovoz) Kraly Brusianszki bojechi sze za kralyesztvo szvoje od Moscovit, z-nyimi za nye sze pobiti je dokonchal. Anda ov iszti dan pri Fürstenfelde, i Zondorffu tak

¹¹³Nije posve jasno da li se radi o Marburgu na der Lahn u Njemačkoj ili Mariboru u Sloveniji, ali iz logičnih razloga pretpostavljam da je u pitanju Maribor.

¹¹⁴ Sermage, 200.

¹¹⁵ Sermage, 202.

¹¹⁶ Sabrane zabilježbe suvremenih zbivanja Baltazara Adama Krčelića koje su bile dodatak Vitezićevoj *Kronici*.

sztrasno bili szu sze czeleh deszet vur, da 3000 mertveh polye je pokrilo, jedna polovica oveh, druga oneh. (...) zmed oneh Groff Schvverin je vlovlyen; zmed oveh pako vnogi Generali ranyeni. zakai jedna, i druga sztran szebi obladanya diku pripissuje.“¹¹⁷ Važno je i napomenuti kako Baltazar Adam Krčelić za godinu 1758. samo ističe sitnije okršaje s Prusima u Šleskoj, Moravskoj i Češkoj, te opsade Olomouca, bez ikakvog spominjanja bitke kod Zorndorfa. Pravi razlog za izostavljanje bitke iz svojih kronika vjerojatno nikada neće biti jasan. Od mogućeg manjka informacija ili same nezaintersiranosti od strane Krčelića (budući da su se u bitci sukobili pruske i ruske snage), činjenica je kako Krčelić ne pruža bolji uvid u samu bitku.

Osim toga, grof Sermage navodi kako bi broj stradalih bio manji da su Rusi zadržali svoj položaj i da se kralj, u ovom slučaju Fridrik II., nije vratio nazad u Prusku. Suvremeni izvori bitku kod Zorndorfa obilježavaju kao neriješenu, ali sa određenim strateškim dobitcima za Prusku, no ruska vojska je proglasila bitku svojom pobjedom, što će i podići moral njihovim saveznicima u daljnjim sukobima. Osim opisa bitke, u ovom pismu spominje se i njegovo buduće odredište. Kao najizgledniji cilj istaknut je de Villesche Corps¹¹⁸, budući da sve trupe koje su marširale istim putem završe upravo u tom zboru.¹¹⁹

3. PISMO

Brin (Brno), 13 rujna 1758. U ovom vrlo kratkom pismu nema spomena o značajnim vojnim pothvatima, već samo stoji napomena kako je stigla naredba o priključenju vojsci generala Dauna (Thaunischen Arme) kod Königgratza. Nada se kako će se uspjeti zaustaviti napredovanje pruske vojske te da će mir biti sklopljen do zime.¹²⁰

¹¹⁷ Vojvodić – Andričević, Monika. „Slika Sedmogodišnjeg rata u pismima grofa Petra Troilla Sermagea“. U *Gazophylacium*, ur. Alojz Jembrih. Zagreb: Studio Moderna, 2007. 85. str. (dalje *Gazophylacium*)

¹¹⁸ Ime je dobila po Karl Marquis de Ville de Canonu koji je zapovijedao u to vrijeme njome u Gornjoj Šleskoj.

¹¹⁹ Sermage, 202.

¹²⁰ Sermage, 204.

4. PISMO

Königgratz, 23. rujna 1758. Sermage opisuje dugotrajni i iscrpljujući put koji njegova vojska prolazi prilikom marširanja prema Königgratzu. Iz strateških razloga put ih je vodio izvan poštanskih cesta, što je pokazatelj taktičkog razmještaja vojske. Iako put nije nimalo udoban, zabavu pronalazi u lovu i opisu neuglednih sela kroz koje prolaze. Pretpostavlja da će put trajati još 12 ili 14 dana, budući da se vojska kojoj su se morali priključiti još uvijek nalazi blizu Stolpena u Saskoj: „ich hoffe daß wier innerhalb 12 od. 14 tagen zur Arme anlangen werd., welche wie mier von dennen die das vortkommen erfahren, noch zu stolpen in sachsen lieget...“¹²¹ S druge strane, Prusi usmjeravaju većinu svoje vojske prema Saskoj te pretpostavlja kako će uskoro doći do velike bitke: „...und der feindt, dageg.. der seine ganze macht dahin zu zihet, und allen ansehen nach Bathalie livern wil,...“¹²²

Poslije opisa razmještaja vojske naglo prelazi pisati vrlo pesimističnim tonom te iako napominje kako se nada da će predstojeća bitka okončati rat, daje ženi upute kako se najbolje brinuti o imanju i djeci te da ne očekuje toliko skoro njeno pismo. Moglo bi se reći da priprema sve za slučaj da se dogodi najgore, što je popriličan pokazatelj kako ratna svakodnevnica utječe na moral ljudi.

U *Pridavek kronike* ima i spomena o djelovanju austrijske vojske u Saskoj: „5. dan Malo Messnyak¹²³ Herczeg Bipontinus Glavar Serega Caeszarszkoga Sonnenstein grad najjaksi, i varas Pirnu Brusianczem je vzel, Henrika brata iz nye vu Dresdu pretiravsi. Grape Comendant z-1442 voiniki obladavczu je sze poddal.“¹²⁴

5. PISMO

¹²¹ Sermage, 205.

¹²² Sermage, 205.

¹²³ Rujan

¹²⁴ Gazophylacium, 86.

Trautenau (Trutnov), 2. listopada 1758. Nakon dugog putovanja napokon stižu na svoje odredište u zbor grofa Kalnokischa koji je bio zadužen za čuvanje granice u Češkoj. Smješteni su nasuprot neprijatelja koji je slabiji, ali odlično utvrđen: „... und geg. ein feind der vihl schwächer als wier seind, er aber bis über die ohrn verschantzt...“¹²⁵, stoga je naredba da čekaju i promatraju do trenutka kad će neprijatelj biti primoran napustiti svoje položaje. Osim toga, 11. rujna je stigla vijest o porazu Rusa te padu Frankfurta na Odri i opsjedanju Berlina. Navodno je i sam kralj sa 15.000 vojnika osobno otišao u bitku sa Rusima: „...wier haben von der Arme brieff. kürzlich erhalten, dß sie Muskovit d. 11 7ber wid. d. Gral Donau von breisen totalit. geschlage. frankfurt an der Oder behaubt u. schon Berlin besezet haben, d. König seye in Persona mit 15. m (mille!) Man geg. Rusn gezog.“¹²⁶

6. PISMO

Trautenau (Trutnov), 9. listopada 1758. Novosti o stanju glavne vojske još uvijek nema, iako se u njihovoj blizini odvija opsada Neissa (Nysa) u kojoj sudjeluje i Josip Kazimir Drašković, brat Sermageove žene. Navodno se cijeli jedan pruski zbor povlači u Šlesku kako bi pomogao u obrani grada: „man höret auch dß sich ein Corps breisen ins Chlesien ziehet, unfehlbar die belagerung von Neis zu endsetzen...“¹²⁷. Uskoro će se održati i „te deum“ u čast pobjede Francuza nad Englezima i Hanoverom, nakon kojeg će biti prebačen u obližnji Schätzlar (Žaclar) u kojem će provesti 8 dana. Nada se kako će glavna vojska u Saskoj izvojevati pobjedu koja će im donijeti prevagu u ratu te je razočaran što još nije dobio novosti o mogućem promaknuću: „...weg. meiner ganzen Obrist-Lieut. Gage kan ich auch noch nichts erfahren, den er mier kein buchstaben schreiben wil“.¹²⁸

7. PISMO

¹²⁵ Sermage, 207.

¹²⁶ Sermage, 207.

¹²⁷ Sermage, 209.

¹²⁸ Sermage, 210.

Schätzlar (Žaclar), 13. listopada 1758. Ovo pismo donosi do sada najopsežniji opis ratnih zbivanja. Piše da je stacioniran s 500 ljudi u blizini pruske vojske, ali budući da nema nikakve zapovjedi ne namjerava stvarati na svoju ruku probleme. Poručuje ženi da kaže banu¹²⁹ kako je njihova vojska raspoređena od Reichenbacha pa sve do Görlitza dok je neprijatelj svoje lijevo krilo postavio na prostoru između Bautzena i Görlitza te se vode bitke na prelascima rijeke Reyss. Opsada Dresdena je isto u tijeku gdje 4000 Prusa napada obranu od 10.000 „Reichs“ vojnika. Svi ostali su se pridružili Daunovoj glavnoj vojsci u Saskoj. Šveđani su se razdvojili od Rusa kod Ukermarka, a Neyss je još uvijek pod opsadom.¹³⁰ Ovdje je vidljivo kako je rat počeo poprimati ogromne obujme, budući da su vojske bile raspoređene od Baltika pa sve do Saske, gdje su se sukobi događali na dnevnoj bazi, stoga ne čudi konstatacija Sermagea da bi veliku prevagu donio ustanak stanovništva na novoosvojenom pruskom području: „...die bürgerschaft solle Rebelisch sein und lasset kein schuss herauß zu machen.“¹³¹

8. PISMO

Trautenau (Trutnov), 19. listopada 1758. Jedine zanimljivosti u ovom pismu su rođenje njegovog djeteta i podatak da je vojska uspjela prekinuti opsadu Dresdena te da trenutno stoji kod Görlitza: „...die Armeen bed. von Dresd. aufgebroch. und stehen noch bey Gerlicz.“¹³²

9. PISMO

Trautenau (Trutnov), 19. listopada 1758. Iznimno važno pismo u kojem se već na početku da naslutiti nešto važno, budući da izostaje standardni pesimistični način pisanja. „14tn dises unser Arme ein volkomen Victorie erhalten, alwo von feindt auf d.

¹²⁹ Pretpostavljam da se u ovom slučaju misli na njezinog brata J.K. Draškovića

¹³⁰ Sermage, 211.

¹³¹ Sermage, 212.

¹³² Sermage, 213.

wahlblatz 10 000 geblieben,...“¹³³ 14. listopada 1758. odvila se bitka kod Hochkircha, jedna od većih bitaka cjelokupnog rata, ali i jedna od većih pobjeda austrijske vojske. Nakon dugog vremena gomilanja snaga u Saskoj, dvije strane su se sukobile, a ishod je bio gotovo potpuni poraz Prusa. Tisuće stradalih, među kojima i maršal Kaith, favorit kralja Fridrika i Princ Moricz. Osvojeno je 160 velikih topova, a pruska vojska je sasvim razbijena i u narednih nekoliko sati hvatana po obližnjim šumama. Zaplijenjena je znatna količina ratne aparature, potrepština i municije.¹³⁴

Pridavek kronike o bitci kod Hochkircha svjedoče: „Pri Hohkirku Lusatie Austrianczi czelu Brusianszku voszku takszu porobili, da iz nye, kak szami valuju, 10.000¹³⁵ je poginulo, ter med nyimi i keith Mareschallus (onde taki poleg zapovedi Dauna vredno zakopan) Herczeg Brunswiczki, i General Kleist. Kralya vu Predlitz po neszrechnom boju besechega Laudon je szprevajal. Iz Austrianczev ranyeno je 3972 na mesztu osztalo 1020. Logere Pruszianske z-vszem pohistvom, i Satormi Daun Volnikom pograbit je dopusztal: nyihove puske velike 101. mense 19. z-kolmi punemi vszakojachkoga stroska voinichkoga vu szegurno meszto szpravil: nyhoveh 30. zastav vu Bech poszlal, koje szam preszvetli Caesar z-raduvanyem obladanya, i zutrasnyega godovnoga dneva preszvetle szvoje Marie Thereise za vezilo je alduval.“¹³⁶

Ova bitka će označiti početak snažnije austrijske ofenzive prema pruskim pozicijama koja će, na veliku Sermageovu žalost, odužiti rat na još nekoliko godina.

10. PISMO

Trautenau (Trutnov), 30. listopada 1758. Iako je ovo pismo jedno od duljih, većinom je erotskog sadržaja, stoga smatram da nije potrebno ulaziti u njegove detalje. Važan podatak je izvještaj o uspjesima austrijske ofenzive. Prusi napuštaju kamp u Beutzeniu prilikom povlačenja i ostavljaju u njemu mnogo vojne opreme i ranjenih vojnika. Sermage osobno misli da to otvara prostor austrijskoj vojsci da uđu u Šlesku i

¹³³ Sermage, 214.

¹³⁴ Sermage, 214.

¹³⁵ Podudara se broj poginulih Prusa sa onim navedenim od strane grofa Sermagea

¹³⁶ Gazophylacium, 89.

možda započnu zimsku kampanju: „...nun wirdt wohl unser grosse Armee auch ins Schlesien sich zihen, und allen ansehen nach ein wint. Campagnie bekommen, dan es wirdt wohl noch vor d. neyen jahr zu einer Bathalie kommen.“¹³⁷ *Pridavek kronike* također sadrži informacije o povlačenju Prusa u Šlesku i uspjesima „naše“ vojske: „Laudon z-velikum szvojum dikum setujuche iz Budisse¹³⁸ vu Silesiu Brusziancze je sprevajal. Med Geilsdorfom, i Laubanom visse od 300 iz nyih je zakonchal(...).“¹³⁹ Opet spominje manjak pomaka po pitanju svojeg napredovanja te zaključuje kako bi bilo najbolje da se osobno obrati Dvorskom ratnom vijeću.¹⁴⁰

11. PISMO

Trautenau (Trutnov), 10.11.1758. Pismo nema nikakvog zanimljivog sadržaja. Daje savjete ženi kako bi se trebala čuvati od zime i zahvaljuje joj na djetetu. Vojska stoji, iako još nema snijega.¹⁴¹

12. PISMO

Trautenau (Trutnov), 14. studenoga 1758. Dolazi do odgovora Prusa na austrijsku ofenzivu. Prvo se sukobljavaju s pograničnim trupama od kojih se 350 banderijalista i 40 topnika vratilo u Trutnov.¹⁴² Zbor generala Harschicha napreduje kroz Češku i nedaleko je Königgratza¹⁴³. Vojska koja je opsjedala Nysu je pobjegla pred pruskom vojskom, ostavivši municiju, vojnu opremu, strojeve i provijante. Sermage kritizira kukavičluk vojske: „...dß baldt Neyes über gehen wirdt, und waß vor Meriten sich die belagerer dermit verdienen werd., indessen haben sie, ehend. als der Feind nur sichtbahr von ihnen wurde abgezogen...“¹⁴⁴. Nigdje eksplicitno to ne

¹³⁷ Sermage, 216.

¹³⁸ Beutzen, Budišín

¹³⁹ Gazophylacium, 89.

¹⁴⁰ Sermage, 217.

¹⁴¹ Sermage, 218.

¹⁴² Sermage, 221.

¹⁴³ Sermage, 222.

¹⁴⁴ Sermage, 223.

piše, ali mišljenja sam da ovdje Sermage direktno krivi Josipa Kazimira Draškovića za taj poraz, budući da je on zapovijedao vojskom i naredio povlačenje. Ujedno, ovo je omogućilo Fridriku da se oporavi od austrijske ofenzive i opet započne proboj prema Saskoj: „...sondern der H. Fridrich Marschirt an widerumb mit lang. schritten alhie uhm wieder den endsatz zu mach., und komet noch überal zu recht,...“¹⁴⁵. U *Pridavku* se isto spominje: „10. (studeni) General Schmetav Dresdanzski Commendant z-masznemi rechmi Dresdanczem vesz sztrah je vzel za svako pripechenye szreche Austrianske. Ali nut nevere! Pod veche na tisno znamenye iz velike puske od Commendanta dano Bruszianczi podvarassie Pirnansko na jenkrat vsze vusgali jeszu, ter da bi nigdo odnya gasziti nemogel. (...) kai videvsi Daun, dai varas vesz, i Dvor z-rodbinum, i drusinum Izbornika Saxonskoga na pogibel ne bi dopelyal volyu obsedyenya je odhitil, i voinike zimuvat razposlal.“¹⁴⁶

13. PISMO

Trautenau (Trutnov), 15. studenoga 1758. Nakon par optimističnijih pisama, ton pisanja opet postaje pesimističan. Vojska je još uvijek u pripremi i kampira, očekuje se uskoro novi napad Prusa, ali moral nije pretjerano visok: „...und man glaubet es wirdt noch zur Bathalie Komen, der Feind ist uns noch überal zimblich gewachsen;“¹⁴⁷. Očigledno je pozitivna atmosfera bila kratkog vijeka i generalno se počeo uvlačiti strah i nesigurnost u austrijske redove. Nema pozitivnih prognoza, sve upućuje na još ratovanja, a, što je najgore, Prusi ne izgledaju kao da će posustati, pale gradove i sela u okolici Dresdena, spremajući se za napad na grad.¹⁴⁸

Unatoč hladnoći sukob se nastavlja, tako *Pridavek kronike* govore o dolasku pruske vojske iz Pomeranije prema gradu Torgau nedaleko Leipziga gdje je bio smješten Haddick s husarima i jednim dijelom hrvatskih vojnika: „13(studeni) Pervu chetu voiszke Bruszianske iz Pomeranie setujuchi Wedellius Pro-Mareschallus

¹⁴⁵ Sermage, 223.

¹⁴⁶ Gazophylacium, 90.

¹⁴⁷ Sermage, 225.

¹⁴⁸ Sermage, 226.

Torgavie je pristranchil, koju kad bi bil zapazil Haddick z-Hussari, i Horvati je pobil, polovil i raztiral (...).¹⁴⁹

14. PISMO

Radekovo (Dolni Radechova), 27. studenoga 1758. Ovo pismo je prvo u kojem generalno prestaju vojne akcije i započinje „Vinter quartier“ (zimski baza).¹⁵⁰ Ratovanje nije moguće u zimsko vrijeme, stoga ih šalju u Nahod gdje će držati položaje do proljeća. Na šaljiv način izražava svoje nezadovoljstvo novim smještajem. Navodi da je smješten u bijednu seljačku kuću u logoru, gdje razgovara samo sa životinjama, žoharima, stjenicama i muhamama te da je jučer iz stožera generala Kalnokya dospio pod zapovjedništvo pukovnika Zedwitza.¹⁵¹ U međuvremenu se žali i na ignoriranje od strane nadređenih koji su se opet oglušili na njegove molbe za promaknuće.¹⁵²

15. PISMO

Nahod (Nachod), 1.12.1758. Kratko pismo u kojem samo prigovara ženi zašto mu više ne piše.¹⁵³

16. PISMO

Nahod (Nachod), 8. prosinca 1758. Navodi kako će zatražiti dopuštenje da posjeti ženu i novorođenog sina u Varaždin. Ujedno će poslati molbu maršalu Daunu da ga preporuči za unaprjeđenje, budući da mu još uvijek nitko nije odgovorio na

¹⁴⁹ Gazophylacium, 91.

¹⁵⁰ Sermage, 227.

¹⁵¹ Gazophylacium, 91.

¹⁵² Sermage, 228.

¹⁵³ Sermage, 230.

pisma iz Dvorskog ratnog vijeća.¹⁵⁴ Napokon mu se javio i Josip Kazimir Drašković, koji se nakon Nyse pridružio de Villicherovom zboru u Gornjoj Šleskoj te će najvjerojatnije dobiti promaknuće u zapovjednika Gjulaschieve regimente.¹⁵⁵

17. PISMO

Nahod (Nachod), 12.12.1758. Vojske su već odavno u mirovanju, stoga se počinju dodjeljivati nagrade za uspjehe i postignuća. Među njima je i Josip Kazimir Drašković koji dobiva orden Marije Terezije.¹⁵⁶

18. PISMO

Nahod (Nachod), 16. prosinca 1758. Standardno prigovara o lošim uvjetima u kojima živi, čak postoji i šansa da bude premješten u Moravsku, na što je iznimno ljut.¹⁵⁷ Već polako gubi strpljenje po pitanju svojeg promaknuće te je sve odlučniji u namjeri da osobno poduzme nešto po tom pitanju.¹⁵⁸

19. PISMO

Nahod (Nachod), 20. prosinca 1758. Više nema strpljenja sa svojim nadređenima i čekanjem da mu odgovore na pisma. Vlastitim novcima će si platiti put do Beča i Varaždina jer ne misli cijelu zimu provesti stacioniran u Nahodu.¹⁵⁹

20. PISMO

¹⁵⁴ Sermage, 231.

¹⁵⁵ Sermage, 232.

¹⁵⁶ Sermage, 234.

¹⁵⁷ Sermage, 236.

¹⁵⁸ Sermage, 237.

¹⁵⁹ Sermage, 239.

Vienn (Beč), 5.1.1759. Napokon je skupio dovoljno novaca da o vlastitom trošku ode u Beč osobno popričati sa Obristhoffmeisterom.¹⁶⁰

¹⁶⁰ Sermage, 242.

7.2 KOMPARATIVNI ZAKLJUČAK

Iako pisma grofa Sermagea ne donose nikakvu novost vezano za vojnu povijest, to nikako ne umanjuje njihovu vrijednost i značaj. Kroz njih vidimo sve utjecaje koji su se dogodili neposredno prije izbijanja samog rata. Austrija je reformama težila suprotstaviti se pruskoj vojnoj sili, što je očigledno kod Hochkircha i uspjela, ali joj je nedostajala moć da naprave odlučujući korak, kao što je bilo kod Nyse. Dok su s druge strane Prusi zahvaljujući svojim inovativnim idejama opskrbe vojske mogli ratovati i duboko u zimu, na što austrijska vojska nije nikako bila spremna. Rat će trajati još četiri godine nakon pisanja zadnjeg pisma, a situacija na bojištu će ostati ista kao i tijekom 1758. godine. Prednost će se sustavno prebacivati s jedne strane na drugu, velike bitke će biti dobivene s obje strane, što će na kraju dovesti do *statusa quo* koji će natjerati obje strane da potpišu primirje.

Osim vojnog aspekta, vrlo važan je i onaj ljudski. Antropološki gledano, rat je ogroman stres i teret za njegove sudionike. Ekstremne životne situacije koje se proživljavaju iz dana u dan tjeraju osobu da ponekad reagira i na najčudnije moguće načine. To je vrlo vidljivo u pismima gdje grof Sermage inzistira na tome da mu žena što više piše, pretpostavljam zato da barem na neko vrijeme makne misli s ratne svakodnevice kojom je okružen. Najtrivijalnije stvari postanu razlog za pisanje pisama, a svaki znak opasnosti razlog da svoje najbliže pripremi na ono najgore. Iako je rat bio poprilično stalna stvar u 18. stoljeću, iz ovih je pisama vidljivo da se na tako nešto nitko ne može naviknuti, pa čak niti ljudi koji u tome sudjeluju profesionalno. Upravo s tog profesionalnog aspekta gledano, određena pisma grofa Sermagea daju nam sadržajan i informativan uvid u vojne obaveze i generalno vojnu svakodnevicu tijekom Sedmogodišnjeg rata. Od razmještaja vojske, vojnih operacija, pa sve do situacije unutar kampova, Sermage nastoji prikazati svoju svakodnevicu u što realnijem svjetlu. Iako opis vojne situacije ne daje toliko sadržajan uvid u način zapovijedanja i kontroliranje svojih trupa, jedan od razloga je i Sermageov niži status unutar austrijske vojske naspram Draškovića, prikaz je dovoljno informativan da se iz njega izvede nekoliko zaključaka.

Prvi i najočitiji detalj koji iskače je razlika u percepciji ratne svakodnevice na temelju čina unutar vojske. Iako se definitivno mora uzeti u obzir da je Draškovićeve korespondencija strogo službena, dok Sermage ipak pisma piše svojoj ženi, Draškovićeve svakodnevne obaveze daleko su značajnije i utjecajnije, stoga je njegova percepcija rata mnogo ozbiljnija

od Sermageove koji rat vidi kao nužno zlo, kao posao koji ga odvaja od obitelji. No, u tom „poslu“, Drašković i Sermage dijele jednaku sudbinu, a to je zanemarivanje od strane nadređenih po pitanju napretka unutar vojske.

Ovo je onaj malo manje očiti detalj, budući da Drašković nigdje eksplicitno ne ističe svoje nezadovoljstvo, ali, u tom smislu, Drašković i Sermage dijele nezadovoljstvo po pitanju austrijskog vojnog uređenja te će obojica morati trpjeti neugodna iskustva zbog podizanja glasa i suprotstavljanja nepravdi. Takva situacija je opet indikativna temeljnom problemu stanja zapovjedništva vojske, koji već sada postaje previše očit i osobno počinjem smatrati kako je austrijska vojska imala neizmjernu sreću što je uopće izvojevala pobjede u ratovima ako im je zapovjedništvo vojske bilo u ovakvom stanju. Sermage se otvoreno i jasno žali na stanje unutar vojske, kako na bojištu, tako i unutar zapovjedne strukture. Njegova stajališta bi ipak morali više kritički sagledati, budući da Sermage ne želi biti na bojištu, tako da je njegovo mišljenje podosta pod utjecajem emocija i željom da se vrati svojoj obitelji, ali unatoč tome, trud i napor koji je Sermage uložio kako bi stao na kraj nepravdi, dovoljno je indikativan sam za sebe. Drašković očigledno nije dijelio određene karakterne osobine sa Sermageom te je godinama vjerno služio u vojsci, iako mu je neprijatelj, u ovom slučaju Fridrik II., iskazivao puno više poštovanja od njegovih nadređenih.

I tu se nekako može povući generalna slika i uvid u percepcije Sedmogodišnjeg rata, barem na komparativnoj razini. Percepcije, da se adekvatno shvate, moraju se gledati kroz prizmu nekoliko čimbenika. Od, u ovom slučaju, karakternih osobina pojedinca, profesionalnog statusa, pa čak i trenutnog životnog statusa, percepcije će iznimno varirati kada se uračunaju svi ovi faktori. Stoga ni ne čudi da dvije osobe koje ratuju u istom ratu, u rodbinskim su vezama i u svakom aspektu dijele ratnu svakodnevicu, gledaju na svijet sasvim različitim očima. Iako se ovakav zaključak doima priprost, budući da nije teško zaključiti da će različiti ljudi imati i različita mišljenja, percepcija vojske i vojnih časnika kao paragona discipline i generalno ljudi koji ne pokazuju emocije sve više se čini kao pretjerano generaliziranje i stereotipiziranje.

Velika je šteta što sam grof Sermage nije sudjelovao u tom razdoblju u bitkama. Bilo bi iznimno zanimljivo vidjeti njegovo osobno iskustvo, ali smatram da je i ovo poprilično realan pokazatelj ratne svakodnevice i ratne stvarnosti 18. stoljeća.

8. ZAKLJUČAK

Pripremajući ovaj rad, razmišljao sam o tome što bih trebao napisati kako bi doprinos ovog rada bio različitiji od uobičajenog diplomskog rada na tematiku vojne povijesti. Smatram kako prvi dio ovog rada je nužan, ne samo u ovom slučaju, već generalno za vojnu povijest u Hrvatskoj. Vojna povijest je generalno zanemarivana u historiografiji, dok je na ovim prostorima to samo još dodatno potencirano. Bilo da se radi o stereotipnim shvaćanjima ili generalno lošim konotacijama koje se vežu uz vojnu povijest, činjenica je da dostupnost vojno-povijesne literature, što sam ujedno i pokušao prikazati ovim putem, graniči sa katastrofalnim. Većina dostupne literature je ili zastarjela ili je samo reciklirani produkt prethodno objavljenih radova koji svi kao da su pisani od strane jedne osobe. Raznolikosti i izbora nema, a ljudi koji se bave vojnom povijesti bez odličnog znanja ponajviše engleskog jezika neće biti u stanju daleko doći u svojem istraživanju ili akademskim ambicijama. Smatram da je takav generalan status i mišljenje štetan, ne samo za vojnu-povijest, nego i za opće istraživanje i shvaćanje povijesti. Uostalom, kao što je i spomenuto u poglavlju koje se bavi vojnom revolucijom, vojnu povijest obilježiti samo kao znanstvenu disciplinu koja se bavi ratom je najgori mogući opis. Kao što je i navedeno, rat zahtijeva pokretanje mehanizama koji su dalekosežniji od samo vladara i vojnih zapovjednika, rat pokreće cijela društva na djelovanje i konačno, pokreće ta društva na promjene. Bilo to u vidu veće produkcije hrane, razvoja infrastrukture ili kvalitetnijeg transporta, početak svih tih promjena može se pronaći u jednom katalizatoru, a to je rat. Stoga reći da je vojna povijest znanstvena disciplina koja se bavi isključivo ratovanjem, a pritom zanemariti ostale čimbenike na koje utječe, je stav koji uništava historiografiju i osuđuje vojnu povijest na život na margini znanstvenih disciplina. Ja znam da ovaj rad neće promijeniti stavove ljudi ili situaciju u kojoj se vojna povijest nalazi, ali ukoliko netko bude čitao ovaj rad u akademske svrhe, znat će što su problemi i na što mora biti spreman.

Što se drugog dijela rada tiče, iako baratam sa i više nego solidnim znanjem njemačkog jezika, problemi i prepreke koje su mi ponekad određeni izvori predstavljali činili su se nepremostivima, bilo to zbog loše kvalitete izvora, nečitkog rukopisa ili pjesničke slobode autora prilikom izražavanja. Sve je to učinilo određene izvore neupotrebljivima te sam nekoliko puta morao odustajati od obrade određenih izvora jer ih jednostavno nisam mogao smisljeno obraditi. Srećom, fond je dovoljno sadržajan da se u njemu nađe nekoliko izvora iz kojih se mogu donijeti smisleni zaključci. Prije obrade izvora, očekivao sam da će

njihov sadržaj biti obogaćen brojnim temama, te da bih možda mogao pronaći i neka kontroverzna stajališta pojedinca. Nažalost, pisma su striktna, uz malo do nimalo odstupanja od onog najvažnijeg, a to je prenošenje jasnih i razumljivih naredbi. No i takva korespondencija upućuje na vrlo važan zaključak, a to je da unatoč svim osobnim, odnosno, međuljudskim problemima koji su bili sveprisutni, forma i način pisanja pisama ostaje služben te se ne pokazuju emocije ili javno izriču osobni problemi. Stoga se može zaključiti da je vojna korespondencija Josipa Kazimira Draškovića u Sedmogodišnjem ratu sve ono što se i očekuje od nje. Zapovijedi, razmještaj vojske, ratna svakodnevnica i beskompromisno poštivanje formalnog pisanja korespondencije samo su neki od detalja koji se očekuju pronaći unutar ovakvih fondova.

S druge strane, imamo primjer pisama grofa Sermagea koji na sasvim suprotan način piše svoju korespondenciju. Sermageova pisma iznimno su emocionalno nabijena, bilo u izražavanju emocionalne sklonosti prema ženi ili nezadovoljstva prema stanju u kojem se nalazi, ali to je rezultat toga što je njegova korespondencija osobne prirode. Nažalost, Draškovićev fond ne sadrži korespondenciju između Draškovića i Sermagea, a Sermageovi izvori ne sadrže primjer njegove vojne korespondencije, međutim, poprilično sam siguran da je Sermageova vojna korespondencija bila jednako striktna i držala se forme, kao što je i Draškovićeva osobna korespondencija zasigurno bila emotivno nabijena. Nije toliko nevjerojatno da je korespondencija osobno služila kao ventil za izbacivanje svog akumuliranog stresa nastalog od vojne svakodnevice jer, kao što je već spomenuto, sveprisutna ratna stvarnost i beskrupulozna konkurencija u vidu čestohlepnih kolega, vjerojatno je zahtijevala određeni medij kroz koji će osoba izraziti nezadovoljstvo. Nažalost, primjera za to nema, ali nije toliko nevjerojatno za pretpostaviti kako je to bila uobičajena praksa.

Zaključno, smatram kako su temeljni ciljevi ovog rada ispunjeni. Naum je bio prikazati stanje vojne povijesti, objasniti teorijski aspekt i sve popratne pozadinske priče koje su potrebne kako bi se bolje razumio kontekst pisama. U obradu korespondencije je uloženo dosta truda te je unatoč vidljivim manjkavostima moguće predstaviti kvalitetne zaključke. Osobno smatram kako je ovo tema oko koje se može napisati i monografija, ponajviše zbog svoje sadržajnost, jer ako se uloži značajan trud u obradu zahtjevnijih pisama iz fonda, smatram kako bi se mogao stvoriti jedan iznimno kvalitetan i detaljan uvid u problematiku vojne korespondencije Sedmogodišnjeg rata.

9. BIBLIOGRAFIJA

IZVORI:

- Matasović, Josip. *Die Briefe des Grafen Sermage aus dem sieben jährigen Kriege*. Zagreb: Narodna starina, 1923.
- „Vojna korespondencija“. Hrvatski državni arhiv u Zagrebu. Fond obitelji Drašković.

LITERATURA:

- Black, Jeremy. *Eighteenth-century Europe 1700-1789*. London: Macmillan, 1990.
- Black, Jeremy. *War and the World: Military Power and the Fate of Continents 1450 – 2000*. London: Yale University Press, 2000.
- Buczynski, Alexander. *Gradovi Vojne krajine, sv. 1*. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 1997.
- Dodge, John V. ur. *Encyclopaedia Britannica. Vol. 14, Libido to Mary, Duchess of Burgundy*. Chicago: Benton Foundation, 1964.
- Duffy, Christopher. *The Army of Maria Theresa: The Armed Forces of Imperial Austria 1740-1780*. Doncaster: Terence Wise, 1990.
- Gažević, Nikola ur. *Vojna enciklopedija Ratna privreda – Spahije*. Beograd: Redakcija Vojne enciklopedije, 1974.
- Krčelić, Baltazar Adam. *Annuae ili histrija 1748 – 1767*. Zagreb: Jugoslavenska Akademija Znanosti i Umjetnosti, 1952.
- Macan, Trpimir ur. *Hrvatski biografski leksikon*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1993.
- Parker, Geoffrey. *The Military Revolution: Military innovation and the rise of the West, 1500-1800*. New York: Cambridge University Press, 2004.
- Roberts, Michael. *The Military Revolution 1560-1660: An Inaugural Lecture Delivered Before the Queen's University of Belfast*. Boulder: Westview Press, 1995.

- Szabo, Franz A.J. *Seven Years War in Europe 1756 – 1763*. London: Routledge, 2008.
- Tallet, Frank. *War and Society in Early Modern Europe: 1495-1715 (War in Context)*. London: Routledge, 1997.
- Vojvodić – Andričević, Monika. „Slika Sedmogodišnjeg rata u pismima grofa Petra Troilla Sermagea“. U *Gazophylacium*, ur. Alojz Jembrih, 79 - 92. Zagreb: Studio Moderna, 2007.
- Wurzbach, Constantin von. *Biographisches Lexikon des Kaiserthums Oesterreich*. Beč: Universitäts-Buchdruckerei von L. C. Zamarski, 1856.
- Zöllner, Erich, Therese Schuessel. *Povijest Austrije*. Zagreb: Barbat, 1997.

INTERNETSKE STRANICE:

- http://www.kronoskaf.com/syw/index.php?title=Dra%C5%A1kovi%C4%87_von_Tra%20ko%C5%A1%C4%87an,_Josip_Kazim%C3%ADr_Count
- <https://www.fhs.se/Documents/Externwebben/forskning/Milit%C3%A4rhistorisk%20Tidskrift/gunnar-arteus-military-history-a-historiography.pdf>
- <http://usacac.army.mil/CAC2/cgsc/carl/download/csipubs/GuidetotheStudyandUseofMilitaryHistory.pdf>
- <http://www.historytoday.com/michael-howard/what-military-history>
- <http://history.emory.edu/home/documents/endeavors/volume3/DanielSok.pdf>
- <http://www.angelfire.com/ga4/guilmartin.com/Revolution.html>
- https://www.academia.edu/449324/What_is_Military_History
- http://www.kronoskaf.com/syw/index.php?title=Loudon,_Baron_Ernst_Gideon
- <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.15430-6563.1993.tb00909.x/full>